

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Journal of Social Sciences

p-ISBN:1300-9702 e-ISBN: 2149-3243

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN KENTE UYUMU: ELAZIĞ ÖRNEĞİ¹

The Adaptation of Syrian Immigrants in Turkey to the Urban:

The Case of Elazığ

Yeliz POLAT² ve Ayşe YILMAZ³

²Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Elazığ, Türkiye, ylzaktas@firat.edu.tr, orcid.org/0000-0002-6980-5742.

³İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kentleşme ve Çevre Sorunları ABD, Malatya, Türkiye, ayseyilmaz.kamu@gmail.com, orcid.org/0000-0002-8203-4743.

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
25.11.2020

Kabul/Accepted:
17.03.2021

DOI:

10.18069/firatsbed.808118

Anahtar Kelimeler

Suriyeli göçmen, sosyo-kültürel uyum, ekonomik uyum, kente uyum

ÖZ

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) Mayıs 2020 yılı Göç İstatistik verilerine göre, Elazığ'da kent merkezi ve ilçelerinde 11.944 geçici koruma altındaki Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Bu rakamın büyük bir bölümü de Elazığ kent merkezinde ikamet etmektedir. Bu bağlamda, araştırmada Elazığ kent merkezindeki Suriyelilerin kentteki sosyo-kültürel ve ekonomik uyumu ile Elazığ'da yaşayan Suriyelilerin yerli halkla etkileşim düzeylerini ve kentin yaşayış ve düşünüş tarzını içselleştirme biçimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Araştırma, nitel araştırma yöntemi kullanılmış bir saha araştırmasıdır. Suriyeli göçmenlerin yoğunluklu olarak yaşadığı ilk 15 mahalle muhtarı ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Bu araştırmada, sahadan elde edilen veriler betimsel yöntemle çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, Suriyeli göçmenlerin Suriye'de iken ait oldukları toplumsal sınıfın ve ekonomik gelişmişlik düzeylerinin Türk toplumuna sosyo-kültürel ve ekonomik uyumlarını doğrudan etkilediği tespit edilmiştir.

ABSTRACT

According to the Immigration Statistics data of the Directorate General of Migration Management in May 2020, 11.944 Syrian migrants live under temporary protection in the urban center and its districts in Elazığ. A large part of this figure resides in Elazığ city center. Hence, in this study, it is aimed to reveal the socio-cultural and economic harmony of Syrians in the city center of Elazığ, and the interaction level of Syrians living in Elazığ with the local people, and the way they internalize the city's way of living and thinking. The research is a field research using qualitative research method. In-depth interviews were made with the first 15 elected neighborhood headman in which Syrian immigrants live densely. In this research, the data obtained from the field were analyzed with the descriptive method. It is found as a result of the research that the social class and the level of economic development of Syrian migrants, which they carried when they were in Syria, directly affect their socio-cultural and economic adaptations to the Turkish society. Furthermore, it is observed that the willingness of the indigenous people to live with the immigrant Syrians gradually decreases.

Atf/Citation: POLAT, Y. ve YILMAZ, A. (2021). Türkiye'deki Suriyelilerin Kente Uyumunu: Elazığ Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 31, 2(953-976).

Sorumlu yazar/Corresponding author: Yeliz POLAT, ylzaktas@firat.edu.tr.

¹ "Seçilmiş Yerel Yöneticilerin (Muhtarların) Bakış Açısıyla Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Kente Sosyo-Ekonomik Etkileri: Elazığ Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir. Fırat Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'nun 12.09.2017 tarih ve 218416 sayılı Kararı ile araştırmanın etik kurul izni ve TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Göç Politika ve Projeleri Daire Başkanlığı'ndan 29.03.2018 tarih ve 74211 sayılı Kararı ile saha araştırma izni alınmıştır.

1. Giriş

Türkiye'de, Göç İdaresi'nin 2020 yılı Mayıs ayı verilerine göre yaklaşık olarak 3 milyon 580 bin geçici koruma altındaki Suriyeli göçmen bulunmaktadır. 2011 yılı Nisan ayından günümüze Türkiye'ye göç eden Suriyeliler öncelikle Suriye sınırı boyunca kamplarda ikamet etmiş olsa da, süreç içinde göç eden Suriyeli sayısının artışıyla birlikte önemli oranda göçmen başta Kilis, Hatay gibi sınır kentlerinde yaşamaya başlamıştır. Ayrıca, sınır kentlerinin dışında zamanla Suriyeli göçmenler ağırlıklı olarak metropol kentlere ve kıyı kentlere süzülmüşlerdir. Bununla birlikte, bir miktar göçmen de orta ölçekli kentlerde de iskân edilmektedir. Göçmenler orta ölçekli kentlerde tutulamazlar ise, metropol kentlere büyük bir göç baskısı oluşturacaklardır. Bu çerçevede orta ölçekli kentlerdeki ikamet eden Suriyelilerin, bu kentlere olası etkilerini tespit etmek göçmenlerin uyum sürecine yönelik yerel ve ulusal ölçekte politikalar geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Kitlesel ölçekte gerçekleşen Suriyeli göçü kamplardan kent alanlarına geçişin önemli itici nedenini oluşturmuştur. 2018 yılından itibaren geçici sığınma merkezlerinin kapanması göçmenlerin kent alanına yönelmesini daha da arttırmıştır. Göç İdaresinin Ocak 2020 verileri, geçici sığınma statüsündeki Suriyeli göçmenlerin yaklaşık %98'inin kentlerde yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu olgu göçmen Suriyelilerin yaşadıkları kentlerin sosyal-kültürel ve ekonomik yapısında önemli etkiler yaratmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, göçmen Suriyelilerin kentte yarattıkları değişikliklerin incelenmesi, oldukça önem arz etmektedir. Bununla birlikte, bu göçmenlerin Anadolu kentlerinde tutulabilmeleri, büyükşehirlere göçlerinin önüne geçilebilmesini sağlayacaktır. Fakat bu yalnızca yasal düzenlemelerle gerçekleştirilemez. Bunun için Anadolu kentlerindeki Suriyeli göçmenlerin kente sosyo-kültürel ve ekonomik uyumunun sağlanması gerekmektedir. Aksi takdirde, Türkiye'deki İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin ve Antalya gibi büyükşehirler iç göç baskısına ek olarak uluslararası göçmen baskısı ile karşı karşıya kalacaklardır.

Türkiye'deki Suriyelilerin uyumu bağlamında literatüre bakıldığında da, kavramsal olarak ilk kez 2014 yılından itibaren göç olgusu, uyum ve kültürleşme kavramlarının incelendiği görülürken saha araştırmaları ise ilk kez 2014 yılından itibaren gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Erdoğan (2015)'in 2014 yılında İstanbul, İzmir, Mersin, Gaziantep, Hatay ve Kilis'te 72 Suriyeli göçmen ile yaptığı görüşmeye dayanan araştırmada Suriyelilerin uyumu sürecinde yerli halkın kabulü sorunsallaştırılmıştır. Erkan (2016) 2016 yılında Gaziantep İlahiyat Fakültesinde görevli 10 Suriyeli okutman ve 2 Suriyeli öğrenci ile yaptığı mülakata dayanan araştırmada, Suriyelilerin yerli halkla dini benzerlik ve farklılıklarının uyum süreçlerine etkisi incelenmiştir. Araştırmada, toplumlar arası benzer öğelerin varlığının uyum sürecinde etkin rol aldığı ve özellikle Suriyelilerin Türkiye'deki dini ortak öğeler vasıtasıyla uyum sürecini kolaylaştırdığı vurgulanmıştır. Yıldırım alp vd., (2017), İstanbul'da yaşayan 30 Suriyeli göçmenle derinlemesine görüşme gerçekleştirmiştir. Suriyelilerin, Türkiye'de kalmaktan memnun oldukları ve kalıcı olarak kalmak istedikleri, özellikle sınır bölgelerinde daha kolay uyum sağladıkları, fakat batıya doğru gidildikçe kültürel ve sosyal farklılıkların yarattığı sorunlar neden olduğu tespit edilmiştir. Şimşek (2018) 2016 yılında İstanbul, İzmir, Gaziantep ve Hatay'da 80 Suriyeli mülteci ile gerçekleştirdiği görüşmelerde, Suriyeli göçmenlerin hakları ve yerli halk ile ilişkileri üzerinde durulmuştur. Araştırmada, Suriyelilerin işgücü piyasasına, eğitim ve sağlık haklarına erişim ve vatandaşlık konusunda uyum politikalarının kademeli olarak gelişmesine rağmen, tüm Suriyelilerin bu haklara eşit şekilde erişemediği ve bu eşitsizliğin sosyal sınıf odaklı olduğu vurgulanmıştır. Şimşek (2019)'in 2019'da İstanbul'da bulunan 50 Suriyeli göçmenle yaptığı derinlemesine görüşmede de, benzer bir sonuca dikkat çekmiştir. Bu alan araştırmalarına bakıldığında ağırlıklı olarak büyükşehirlerdeki Suriyeli göçmenler üzerinde araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu çerçevede, orta ölçekli bir kent olan Elazığ'daki Suriyeli göçmenlerin uyumu bu araştırma kapsamında sorunsallaştırılmıştır. Araştırmanın ilk ayağını oluşturan Elazığ'daki Suriyeli göçmenlerin uyum sürecinde yaşanan sorunları tespit etmeye yönelik kent merkezindeki mahalle muhtarlarıyla derinlemesine görüşme 2018 yılında gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonucunda, eğitim, sağlık, istihdam, barınma, komşuluk, girişimcilik gibi pek çok konuda Suriyeliler ile yerli halk arasında karşılıklı bir etkileşimin olduğu, etkileşimin olumlu ya da olumsuz olmasında ise zamanın ve kaynak paylaşımının etkili olduğu tespit edilmiştir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) Mayıs 2020 yılı Göç İstatistik verilerine göre, Elazığ'da kent merkezi ve ilçelerinde 11.944 geçici koruma altında bulunan Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Bu rakamın büyük bir bölümü de Elazığ kent merkezinde ikamet etmektedir. Dolayısıyla Elazığ kent merkezindeki Suriyelilerin kentteki sosyo-kültürel ve ekonomik uyumunu; Elazığ'da yaşayan Suriyelilerin yerli halkla etkileşimleri ile

entin yaşayış ve düşünüş tarzını içselleştirmesini araştırmak önemli bir sorunsaldır. Bu araştırmada, Elazığ ilinde ikamet eden Suriyelilerin bireysel uyumlarını ortaya koymak için ilk olarak, sosyo-kültürel ve ekonomik uyum düzeyleri tespit edilmiş ve olası bireyler arasındaki farklı uyum düzeylerinin araştırılmış, böylece bu göçmenlerin kentte uyum düzeyleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, Suriyeliler hakkında elde edilen veriler, göçmenlerin bireysel uyumlarının sağlanması için gereken unsurların belirlenmesi açısından da hayatidir. Araştırma, nitel araştırma yöntemi kullanılmış bir saha araştırmasıdır. Bu araştırma, mahalle muhtarlarıyla derinlemesine mülakat Elazığ kent merkezinde ikamet eden Suriyeli geçici koruma altındaki göçmenlerin kente sosyo-kültürel ve ekonomik uyumuna yönelik yapılmakta olan araştırmanın ilk bölümünü oluşturmaktadır. Muhtarların seçilmiş yerel yöneticiler olmaları; merkezi yönetim halk ve diğer yerel yönetim temsilcileri arasında arabulucu bir misyon yüklenmiş olmaları ve son olarak da göçmenlerin doğrudan başvurdukları en yakın resmi görevli olmaları nedenleriyle mahalle ölçeğinde göçmenlerin uyumunda yaşanan süreci kavramak amacıyla Elâzığ kent merkezindeki mahalle muhtarlarıyla görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, göçmenler hakkında genel bilgi edine bilmek ve göçmenlerin uyumu sürecinde yaşanan sorunlar hakkında ön verilere ulaşmak amacıyla ilgili göçmenlerin yoğunluklu olarak yaşadığı ilk 15 mahalle muhtarı ile derinlemesine görüşme yapılmış ve veriler betimsel yöntemle çözümlenmiştir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, nitel tek araçsal durum araştırma yöntemi kullanılmıştır. Creswell (2020: 101, 102) tek araçlı durum çalışmasında, bir konu ya da soruna odaklanıldığını ve bu durumu örneklemek amacıyla sınırlı bir durumun seçildiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, Elazığ'daki Suriyelilerin kente uyumu bu araştırmanın ana sorunsalını oluşturmaktadır. Seçilen durumla ilgili bilgi toplamada amaçlı örnekleme stratejisi ve elde edilen verilerin analizinde de durumun tamamına ilişkin çözümleme amacıyla bütüncül analiz tekniği kullanılmıştır. Son olarak veri toplamada doğrudan gözlem, derinlemesine mülakat ve yazılı literatür kullanılmıştır.

yapılandırılmıştır. Punch (2014: 23)'in ifadesiyle yarı yapılandırılmış sorular, temel alanlarda önceden geliştirilmiş soruları ve görüşme süreci içinde şekillenen soruları barındırmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem sabit seçenekli cevapları hem de ilgili alanda derinlemesine gidilmeyi sağlar (Büyüköztürk vd., 2018: 23). Bu araştırmada Elazığ kent merkezine ikamet eden Suriyelilerin, kentteki sosyo-ekonomik ve kültürel uyum sorunsallaştırılmıştır. Aynı zamanda Elazığ'da bulunan Suriyeli vatandaşların sosyal, kültürel ve sınırlı bir şekilde ekonomik etkileşimleri de ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmanın evreni temsilen örneklem grubu, Elazığ kent merkezinde ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlerin yaşadığı mahallelerin muhtarlarından meydana gelmektedir. Araştırmanın katılımcı grubu belirlenirken öncelikle, Elazığ kent merkezinde ikamet eden Suriyelilerin yoğunluklu olarak bulunduğu 15 mahalle muhtarıyla görüşme yapılmasına karar verilmiştir. Fakat Salıba Mahalle muhtarının görüşmeyi kabul etmemesi sebebiyle İzzetpaşa Mahalle muhtarıyla görüşme yapılmıştır. 15 mahalle muhtarıyla birebir görüşme yapılmıştır. Elde edilecek verilerin eksikliği durumunda görüşülecek örneklemin sayısı artırılması düşünülmüş ancak ulaşılan bilgilerin tekrarlanmasıyla görüşme örneklem sayısı sonlandırılmıştır. Bu bağlamda, araştırmada nitel araştırma örneklem türlerinden “amaçlı/maksatlı örnekleme bağlı tipik durum örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Shenton'a göre amaçlı örnekleme yöntemlerinde örnekleme büyüklüğü, yeni örnekleme birimlerinden artık yeni bir bilgi gelmediği durumda, yani bilgilerin tekrarı söz konusu olduğunda örnekleme dâhil etmelerin durdurulması gerekmektedir (Baltacı, 2018: 262). Amaçsal örnekleme araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanımaktadır. Tipik durum örnekleme ise, örneklemin araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıdaki durumdan tipik olan biriyle oluşturulmasıdır (Büyüköztürk, 2018: 22, 92). Başka bir ifadeyle, evrenin olası küçük bir modelini yansıtabilecek mahallelerin muhtarlarının seçimi söz konudur. 2019 yerel seçimlerinde görüşme yapılan 15 mahalle muhtarından 12'si değişmemiştir.

2.1. Katılımcı Grup

Araştırmada, EİEM'nün Haziran 2017 verilerine göre, Elazığ'da 8.071 Suriyeli göçmen ikamet etmektedir. Geçici koruma altındaki 8.071 Suriyelinin 871'i Elazığ kent merkezine bağlı köyler ile Elazığ'a bağlı Palu, Sivrice, Arıcak ve Maden ilçelerinde ve/veya ilçelerine bağlı köylerde ikamet etmektedir. Araştırma

kapsamında, Elazığ kent merkezinde 7.200 Suriyeli göçmenin yaşadığı saptanmıştır. Geçici sığınma statüsündeki Suriyelilerin, Elazığ kent merkezindeki mahallelere göre nüfus dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Araştırma, 2018 yılı mahalle ölçeğinde ilgili göçmen sayısına ulaşamaması sebebiyle 2017 yılı EİEM'nün verileri temel alınmıştır. GİGM'nin Mayıs 2020 yılı Göç İstatistik verilerine göre de Elazığ'da kent merkezi ve ilçelerinde 11.944 geçici koruma altındaki Suriyeli yaşamaktadır. Haziran 2017 ile Mayıs 2020 yılları arasında Elazığ'da ikamet eden Suriyeli sayısı yaklaşık 15 bine ulaşmıştır. Fakat hem görüşmelerden elde edilen verilere göre, bazı mahallelerde yerli halk ile kaynak paylaşımından çıkan çatışma sonucunda işyeri bulunan ya da yerli halkın açmış olduğu işyerlerini işleten 300 civar Suriyeli kentten gönderilmiş ve işyerleri kapatılmıştır. Ayrıca, 24 Ocak 2020'de Elazığ'da meydana gelen deprem sonrası kiralardaki artış, göçmenlerin oturduğu pek çok konutun ağır hasar görmesi ve yaşam koşullarının pahalılaşması nedeniyle yaklaşık 3000'in üzerinde Suriyeli İstanbul ve Antalya hariç 79 ile gönderilmiştir. Bu yer değişiminde, Suriyeli göçmenlerin kendi talep ettikleri iller esas alınmıştır ve ağırlıklı olarak Elazığ kent merkezindeki göçmenler başka illere gitmiştir.

Tablo 1: Elazığ Kent Merkezindeki Suriyelilerin Mahallelere Göre Nüfus Dağılımı

Sıra	Mahalle Adı	İkamet Suriyeli Sayısı	Eden Göçmen Sıra	Mahalle Adı	İkamet Eden Suriyeli Göçmen Sayısı
1	Sanayi	2192	16	İzzetpaşa	81
2	Rüstempaşa	780	17	Yenimahalle	57
3	Aksaray	696	18	Çatalçeşme	50
4	Mustafapaşa	503	19	Kültür	49
5	İcadiye	402	20	Çaydaçıra	47
6	Çarşı	314	21	Üniversite	32
7	Kırklar	274	22	Cumhuriyet	27
8	Hicret	253	23	Doğukent	26
9	Sarayatik	247	24	Ataşehir	16
10	Rızaiye	219	25	Esentepe	8
11	Olgunlar	200	26	Fevzi Çakmak	7
12	Sürsürü	185	27	Hilalkent	3
13	Salıbaba	165	28	Zafran	2
14	Nailbey	124	29	Diğer	130
15	Ulukent	111	Toplam		7200

Kaynak: Elazığ İl Emniyet Müdürlüğü (EİEM)'nin Haziran 2017 Yılı verilerinden derlenmiştir.

Araştırmada planlı-derinliğine ya da eylem mülakat türü uygulanmıştır. Mülakatta sorular, yarı

2.2. Veri Toplama Araçları ve Verinin Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olarak yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır. Suriyelilerin Elazığ kent merkezinde yoğun olarak yaşadığı mahallelerin muhtara yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Katılımcıların görüşme esnasında verdikleri cevapların çözümlenmesi ve mülakat esnasında alınacak cevaplara göre oluşan yeni sorular sorulması amacı ile bu form tercih edilmiştir. Kuş (2003: 87), nitel araştırmalarda görüşmenin amacını katılımcının, anlam dünyasını, duygu ve düşüncesini anlamaya çalışmak, bakış açısını ortaya koymak ve nicel görüşmelerden farklı olarak “derinlikli” bilgiyi edinmek biçiminde belirtmiştir. Bu bağlamda, Suriyeliler ile mahalle sakinleri arasındaki etkileşimler, yorumsal süreci barındırdığı için nitel bakış açısıyla Suriyelilerin mahalledeki durumları ve mahalle sakinleri ile olan ilişkileri derinlemesine irdelenmiştir. Katılımcı grupla görüşmede, hem kentte ikamet eden Suriyeli göçmenler hakkında elde edilen verilerle Suriyelilerin kente sosyo-kültürel ve ekonomik etkileri ortaya çıkarılmış hem de muhtarların ekonomik durumları, eğitim düzeyleri ve muhtarlık yapma süreleri hakkında bilgi alınarak mahallede yaşayan Suriyeli göçmenleri yönetme konusunda olası farklılıkları karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın analizinde, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Mahalle muhtarlarından elde edilen nitel veriler sınıflandırılmış ve tablolaştırılmış, verilerin göç kuramlarıyla ilişkisi irdelenmiş ve örneklendirme amacıyla muhtarların yanıtlarından alıntılara yer verilmiştir.

3. Görüşme Yapılan Mahallelerdeki Muhtarların Gözüyle Elazığ'daki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Kente Toplumsal Uyumunu: Alan Araştırma Sonuçlarının Çözümlenmesi

Muhtarlarla yapılan görüşmelerde, öncelikle katılımcıların yaş, cinsiyet eğitim, meslek gibi demografik bilgilerini veriler tablolaştırılmıştır. Ardından araştırmanın asıl amacına ulaşmak için soruların yanıtları sınıflandırılarak çözümlenmiştir. Son olarak ise araştırmadaki bulgular çerçevesinde öneriler geliştirilmiştir.

3.1. Görüşme Yapılan Mahallelerdeki Muhtarlara Ait Demografik Verilerin Çözümlenmesi

Görüşme yapılan muhtarların cinsiyet, yaş, eğitim, meslek gibi demografik verilerinin yanı sıra muhtarlık yapma süreleri/muhtarlık dönemi, doğdukları yer ile muhtarlık yaptığı yer bilgileri irdelenmiştir. Muhtarların yaş, muhtarlık yapma süreleri/muhtarlık dönemi ve doğum yeri ile muhtarlık yaptığı yer hakkındaki bilgileri tablolaştırılarak verilmiştir.

3.1.1. Görüşme Yapılan Muhtarların Yaş, Cinsiyet, Öğrenim Durumları ve Meslek Dağılımları

Görüşmeye katılan muhtarların sekizi 46-55 yaş aralığında iken, yalnızca bir muhtar 36-45 yaş aralığındadır. Araştırmada, altı muhtar ise 56 ve üzeri yaş aralığındadır. Görüşme yapılan muhtarların ağırlıklı orta ve ileri yaşta olduğu tespit edilmiştir. Altı muhtar ise emeklilik yaşı dediğimiz döneme tekabül etmektedir.

Araştırmada örneklemin tamamını erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Elazığ kent merkezinde mahalle muhtarlığı yapan kadın muhtar bulunmamaktadır. Türkiye'de İçişleri Bakanlığı'nın Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri Haziran 2020 yılı verilerine göre, 32.166 mahalle, 18.292 köy olmak üzere toplam 50.458 muhtar bulunmaktadır. Türkiye geneline bakıldığında kadın muhtarların sayısı erkek muhtarların sayısına oranla oldukça düşük çıkmaktadır. 2009 seçimleri sonrasında 412 kadın muhtar görev yapmakta iken 2014 yerel seçimlerinden sonra, Türkiye'de 674 kadın muhtar görev yapmaktadır. Son yerel seçimlerde (2019) kadın muhtarların sayısı ise 1071'e yükselmiş olsa da bu sayının genel muhtar sayısına oranı %2,14'tür (www.muhtarlarlarkonfederasyonu.org). Bu oran Türkiye'deki kadınların siyasi alanda çok az yer aldıklarının açık göstergesidir. Türkiye'de kadınların siyasal alanda geride kalması birçok sebebe dayandırılır, ancak genel olarak Türkiye'nin toplumsal yapısına bağlanabilir. Dolayısıyla araştırmada cinsiyet dağılımında kadın muhtar katılımcının olmaması, Elazığ'ın Türkiye'nin siyasetteki dengesiz temsil oranını yansıttığını söylemek mümkündür.

Görüşme yapılan muhtarların öğrenim durumları incelendiğinde lise, ortaöğretim ve ilköğretim mezunu oldukları tespit edilmiştir. Üniversite mezunu muhtara rastlanmamıştır. Muhtarlar, eğitim-öğretim düzeylerinin düşük olmasında ailelerinin rolü ve maddi yoksunlukların olduğunu belirtmişlerdir. Görüşme yapılan muhtarların meslek dağılımlarına bakıldığında muhtarların hemen hemen tamamının emekli olduğu ve

bazılarının muhtarlıkla birlikte esnafılık ve öğrenci servisçiliği yaptığı tespit edilmiştir. Muhtarlar, ek kazanç elde etmek için ikinci bir iş ile meşgul olmaktadır.

3.1.2. Görüşme Yapılan Muhtarların Muhtarlık Yapma Süreleri/Muhtarlık Dönemi

Görüşmeler sonucunda 0-5 yıl arası muhtarlık yapanların sayısı 5, 6-10 yıl arası 4, 11-15 yıl arası 4, 16 ve üzeri ise 2 muhtar olduğu tespit edilmiştir. Altı yıl ve üzerinde muhtarlık yapanların oranı üçte ikidir. Bu da muhtarların büyük oranda mahalle sorunlarına vakıf olduklarını ve mahalle sakinleri tarafından benimsediklerini göstermektedir.

3.1.3. Görüşme Yapılan Muhtarların Doğum Yeri ile Muhtarlık Yaptığı Yer

Görüşme yapılan muhtarların dokuzu doğduğu mahallede muhtarlık yapmaktayken; muhtarların altısı farklı bir yerde doğup daha sonra mahalleye yerleştiği görülmektedir. Beş, sekiz ve dokuz yaşlarında ikamet ettiği mahalleye yerleşmiş olanlar ile yerleştiği mahallede muhtarlık yapan katılımcılar, muhtarlık yaptığı yer ile doğum yeri kategorisinde “Aynı” başlığı altında değerlendirilmiştir. Doğup büyüdüğü yerde muhtarlık yapanların mahalle sorunlarını bilme ve anlama konusunda daha yetkin olduğu saptanmıştır.

3.2. Görüşme Yapılan Mahallelere Genel Bakış: Mahallelerin Mevcut Sorunları

Mahallenin sorunlarına ilişkin yöneltilen sorularda ulaşılmak istenen temel amaç, Suriyeli göçmenlerin mahallede var olan sorunların neresinde olduğunu belirlemektir. Muhtarlarla yapılan görüşme sonucunda Suriyelilerin, birkaç mahallede mahallenin diğer sorunlarından görece daha az hissedildiği belirtilmiştir. Öyle ki bazı mahalle muhtarları Suriyelileri mahallenin sorunları içerisinde bile değerlendirmemiştir. Suriyeli göçmenleri mahalledeki sorunlar arasında görülmediği Kırklar'da, Ulukent'te ve İzzetpaşa'da Suriyeli nüfusun mahalle nüfusuna oranı sırasıyla 1.66, 0.68 ve 0,63'tür. Yani Suriyeliler mahallelerde düşük yoğunlukta konumlanmaktadır ve bu da sorun olarak algılanmamalarını açıklamaktadır. Tablo 2'de mahalle sorunları ayrıntılı bir biçimde verilmiştir.

Tablo 2: Mahallenin Sorunları

Mahallenin adı	Alt yapı	Park-yeşil alan	Suriyeliler	Ulaşım-yol-kaldırım	İmar	Hizmet	Güvenlik
Sanayi	+	+	+	-	+	+	+
Rüstempaşa	+	-	+	+	-	-	+
Aksaray	+	+	+	+	+	+	+
Mustafapaşa	-	-	+	+	-	-	+
İcadiye	+	+	+	-	-	-	-
Çarşı	-	-	+	-	-	-	-
Kırklar	+	-	-	+	-	-	-
Hicret	+	+	+	-	+	-	+
Sarayatik	+	-	+	-	-	-	+
Rızaiye	+	-	+	+	-	-	+
Olgunlar	+	-	-	+	+	-	-
Sürsürü	+	+	+	+	+	+	+
Nailbey	+	-	+	+	-	-	-
Ulukent	-	-	-	-	+	-	-
İzzetpaşa	+	-	-	-	-	-	+

Tablo 2 incelendiğinde mahallenin sorunları öncelik sırasına göre, altyapı, mahallede yaşayan Suriyeli göçmenler ve güvenlik olarak sıralanmıştır. Saha araştırması yapılan mahalleler ağırlıklı olarak iç göç sonucunda süreç içinde oluşan eski gecekondular mahalleleridir. Bu ise mahallelerin yapısal sorunlarının birinci derecede hissedilmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, mahallelerde göçmen sorunun dışında, Elazığ Belediyesi'nin hizmet sunumunda bazı aksaklıkların yaşandığı tespit edilmiştir. Yerli halkın ikamet edeceği mahalle seçiminde, mahallenin sorunları öncelik arz etmektedir. Suriyeliler ise, yerli halk tarafından daha az

tercih edilen ya da tercih edilmeyen alanlara, kent mekânlarına yönelmektedir. Başka bir ifade ile gelişmişlik düzeyi diğer mahallelere oranla daha düşük ve yerli halk tarafından daha az tercih edilen alanlar, kente sonradan gelen Suriyelilerin ağırlıklı olarak ikamet ettikleri mahallelerdir. Belirli yerleşim alanlarında yığılma görülmesindeki sebepler arasında, mahallenin gelişmişlik düzeyiyle doğru orantılı olarak diğer mahallelere göre kira fiyatlarının daha ucuz olması ve mahalledeki yapısal sorunlar bulunmaktadır. Tablo 3'deki Elazığ'da Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sayısının İkamet Ettikleri Mahalle Nüfusuna Oranı incelendiğinde ilgili veri doğrulanmaktadır. Bununla birlikte, bu mahallelerde iş olanaklarının daha fazla olması da Suriyelilerin belirli alanlarda yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Ayrıca, iş çeşitliliği ile söz konusu mahallede yaşayan Suriyeli sayısı doğru orantılıdır. Tablo 8'deki Suriyeli Göçmenlerin İşgücü Piyasasına Etkileri mekânsal bağlamda incelendiğinde bu veri daha iyi anlaşılmaktadır.

3.3. Görüşme Yapılan Mahallelerdeki Suriyeli Göçmenlerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Neoklasik ekonominin makro kurama göre iş koşulları ile ülkeler arasındaki ücret farklılıklarının aynı düzeyde olmaması göç kararında etkili olmaktadır (Güllüpnar, 2012: 58), mikro kurama göre ise bireylerin göç hareketine katılırken göçten parasal olarak getirinin en yüksek olacağı ülkeyi tercih etmesi eğilimi söz konusudur (Massey vd., 2014: 14). Fakat Suriye'de yaşanan iç savaş sonucunda kitlesel biçimde göçmenler Suriye'den Türkiye'ye kaçmıştır. Buda uluslararası göç hareketini açıklayan göç kuramlarından Neoklasik ekonomi kuramları ile Suriyeli göç olgusunun açıklanmasına engel olmaktadır. Fakat Neoklasik kuram, Türkiye'den mülteci olarak gitmek isteyen Suriyelilerin hedef ülke tercihlerini ya da Suriyeli göçmenlerin Elazığ yerine büyükşehirlere süzülme eğilimlerini açıklamada anlamlı bir sonuca varmayı sağlayabilir. Ayrıca, Türkiye'deki Suriyeliler, önceden göç edenler ile yeni göç eden ve henüz göç etmemiş göçmenlerle bağları koparmayarak göç ağını kuvvetlendirmiştir. Dolayısıyla ilişkiler ağı kuramının göçmenler arasındaki sosyal ağın, göç akışını ve göçün hızını etkiler varsayımı (Massey vd., 2014, s. 29; Deniz, 2012, s. 35; Güllüpnar, 2012, s. 73; Abadan- Unat, 2017, s. 64), Suriye'den Türkiye'ye göç akışının kitlesel ve yoğun oluşunu açıklamaktadır. Suriye'den Türkiye'ye göç eğilimleri ilk önce ekonomik kaygılar nedeniyle gerçekleşmediği bilirse de, Türkiye'nin görece sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin yüksek olması, Suriyelilerin Türkiye'de buldukları sürede ensar anlayışıyla sahiplenilmesi, Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere açık kapı politikası uygulaması, ortak din anlayışı ve Suriyelilere geçici koruma statüsü kapsamında sunulan eğitim, sağlık, güvenlik, barınma ve hukuksal olanaklar, Türkiye'yi hedef ülkeye dönüştürmüştür. Özellikle, Libya'daki Suriyeli sığınmacılar, bu ülkedeki elverişsiz yaşam koşullarına sahip kamplardan kurtulmak amacıyla Türkiye'ye gelmek için çabalamışlardır.

Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenler öncelikle kamplara yerleştirilmiş olsa da artan sayılar ve devamlı gelişleri dolayısıyla kamplar dışında, sadece sınır bölgesinde değil, Türkiye'nin her bölgesinde yaşamaya başlamışlardır. Türkiye'de 10 ilde bulunan 26 mülteci kampında yaşayan Suriyelilerin sayısı Aralık 2016 itibarıyla 257.566'dır. Bu sayı Türkiye'deki toplam Suriyeli mülteci sayısının sadece %8'i anlamına gelmektedir. Geri kalan %92'si ise Türkiye'nin 81 iline dağılırarak "kent mültecileri" olarak yaşamaktadırlar (Erdoğan, 2017: 23). GİGM'nin Mayıs 2018 yılı Göç İstatistik verilerine göre Elazığ'daki 8.071 olan geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 12.811'e ulaşmıştır. Araştırmada, 2018 yılı mahalle ölçeğinde Suriyeli göçmen sayısı elde edilemediği için EİEM verileri kullanılmıştır. EİEM'nün Haziran 2017 verilerine göre, geçici koruma altındaki 8.071 Suriyeli ikamet etmektedir. Suriyelilerin 7.200'ü Elazığ kent alanında yaşarken 871'i Elazığ'a bağlı ilçe ve köylerde bulunmaktadır. Elazığ kent merkezinde Suriyeli göçmenlerin mahallelerdeki sayısal oranları farklılık göstermektedir. Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı ilk 16 mahalle, ya gecekondularla zamanla oluşan, kent alanına eklenilen ve hafif sanayi üretim alanına yakın çöküntü mahalleleri ya da kent merkezine yakın orta gelir grubunun süzülmeyle boşalttığı ucuz konutların olduğu mahallelerdir. Buralarda, Suriyeliler yerel alt gelir grubuyla birlikte yaşamaktadır. Bununla birlikte bu mekânlarda, Suriyeliler kaynak paylaşımında ve istihdam piyasasında yerli halk ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu olguda mahallelerdeki yerli halkın Suriyelileri istememesine ve ön yargılar geliştirmelerine neden olmaktadır.

Araştırmada, Suriyelilerin sosyo-ekonomik nitelikleri hakkında bilgiler elde etmek adına, muhtarlara Suriyelilerin Suriye'de kaldıkları sürece hangi işleri yaptıkları ve Suriye'den geldikleri yerler hakkında sorular

sorulmuştur. Böylece, Suriyelilerin kentli mi ya da kırsaldan mı olduğu, gelir düzeyleri, eğitimi, mesleği hakkında bilgi edinilerek Suriye'deyken ait oldukları sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri hakkında bilgiye ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, iki boyutlu bir çözümlemeye gidilmiştir. Bu da araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Görüşmelerde muhtarlardan alınan yanıtlardan, göçmenlerin yoğunluk olarak Suriye'nin Deyrizor, Halep gibi kentlerinden geldikleri bilgisine ulaşılmıştır. Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeden önce yapmış olduğu iş ve yaşam kültürü (yerleşik ya da çadır kültürü) hakkında bilgiye ulaşılmaması, göçmenlerin sosyo-ekonomik özellikleri hakkında yorum yapmamızı sağlamıştır. Suriye'den Elazığ'a gelen göçmenlerin bir kısmının orada da göçebe olduğu ya da dilencilik yaptığı belirtilmiştir. Zira zaten kent kültürünü tanımayan Suriyeli göçmen Türkiye'de bir anda kent kültürüyle karşı karşıya kalmıştır. Bu da göçmenlerin Türkiye'deki kent kültürüne yabancılaşmasına neden olmaktadır. Muhtarlarla görüşmelerde, Elazığ'da farklı sosyo-ekonomik gelir düzeyine ait Suriyelinin bulunduğunu da tespit edilmiştir. Alt gelir grubuna dâhil ettiğimiz yani kâğıt toplayıcıları, dilenciler ve çalışmayan Suriyelilerin kent kültürüne ayak uyduramadığı ve kentte problem yarattığı da saptanmıştır. Üst gelir grubuna ait olan ve sayıları oldukça az olan Suriyelilerin, kentte daha az soruna neden oldukları görülmüştür. Yani, daimi işte çalışan Suriyelilerin, topluma sosyal ve kültürel yönden çok daha iyi uyum sağladığını ifade edebiliriz. Ayrıca, görece nitelikli Suriyeli nüfus, süreç içinde Elazığ'dan büyük kentlere süzülme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Bu da büyükşehirler için risk oluşturmaktadır.

3.4. Muhtarların Gözüyle Elazığ Kent Alanındaki Suriyeli Göçmenler ile İlk Karşılaşma

Elazığ kent merkezinde, Sanayi Mahallesi 2192 Suriyeli göçmen ile en yüksek göçmen oranını barındırmaktadır. İkinci sırada, 780 Suriyeli ile Rüstempaşa Mahallesi, üçüncü sıra da ise 696 Suriyeli ile Aksaray Mahallesi gelmektedir. Bununla birlikte, Elazığ'da yaşayan Suriyeli sayılarının mahallenin nüfusuna oranına bakıldığında en fazla yoğunluk Çarşı Mahallesi'nde görülmekte, ikinci ve üçüncü sırayı ise Sanayi ve İcadiye Mahalleleri almaktadır. Suriyelilerin yaşadıkları mahallelere etkileri, mahalleden etkileşimleri ve sosyal uyumlarındaki yansımalarında nüfus oranındaki sıralamaların olumlu ya da olumsuz etkilediği konusunda açık bir veriye ulaşılamamıştır. Başka bir ifade ile Tablo 6 incelendiğinde Kırklar'da, Ulukent'te ve İzzetpaşa'da Suriyeli nüfusun mahalle nüfusuna oranı sırasıyla 1.66, 0.68 ve 0,63'tür ve Suriyeliler mahallelerde düşük yoğunlukta. Tablo 2'deki Mahallenin Sorunları verilerine dikkatli bakıldığında ise bu mahallelerde Suriyelilerin sorun olarak algılanmadıkları görülmektedir. Yani, Yani Suriyeliler düşük yoğunlukta oldukları mahallelerde sorun olarak algılanmamaktadırlar. Ancak, Elazığ'daki Suriyelilerin Mahalle Nüfusuna Oranı sıralamasına göre, 4. 5. 6. ve 9. sırada olan Aksaray, Rüstempaşa, Hicret ve Mustafapaşa mahalleleri, 1. ve 3. sıradaki Çarşı ve İcadiye mahallelerine oranla çok daha büyük anlaşmazlıkların yaşandığı alanlardır. Yani, Suriyeli göçmenlerin nüfusa oranı düşük olsa bile söz konusu mahallelerde ikamet eden Suriyelilerin daha fazla sorun oluşturduğu ve kente uyum konusunda daha zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu olguda, mahallelerde yaşayan Suriyeli göçmenlerin nüfusa oranının sıralamasından ziyade, söz konusu mahalledeki hem Suriyelilerin hem de yerli halkın yaşam tarzı, sosyal etkileşimleri ve sosyo-ekonomik düzeyleri, göçmenlerin uyumu ve yerli halkın göçmenleri kabulü hakkında çok daha önemli bilgiler vermektedir. Tüm bunlarla birlikte, yapılan araştırma kapsamında Suriyelilerin daha az yoğunlukta bulunduğu ancak sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi daha düşük mahallelerde, yerli halk tarafından Suriyelilerin kabulünde daha fazla sorunla karşılaşıldığı tespit edilmiştir. Bu durumda, göçmen ve yerli grupların kaynak paylaşımında karşı karşıya gelmesi ana belirleyici olmaktadır. Ayrıca, göçmenlerin yaşam alanlarını seçerken işgücü piyasasına kolay ulaşabilecekleri mahalleri öncelikli tercih ettikleri saptanmıştır. Bu mahalleler ise görece istihdam ve yatırım bağlamında diğer mahallelerden daha gelişmiştir ve mahallelerdeki iş çeşitliliği daha fazladır. Bununla birlikte, mahallelerdeki kira fiyatları görece yüksek olsa bile ulaşım maliyetleri daha düşüktür.

Tablo 3: Elazığ'da Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sayısının İkamet Ettikleri Mahalle Nüfusuna Oranı

Sıra	Mahalle adı	Mahalle nüfusu	İkamet eden Suriyeli göçmen sayısı	Suriyelilerin nüfusa oranı (%)	Oransal sıralama
1	Sanayi	16.032	2.192	13.6	2
2	Rüstempaşa	12.267	780	6.35	5

3	Aksaray	8.516	696	8.17	4
4	Mustafa Paşa	16.541	503	3.04	9
5	İcadiye	3.684	402	10.9	3
6	Çarşı	1.607	314	19.5	1
7	Kırklar	16.459	274	1.66	11
8	Hicret	4.412	253	5.73	6
9	Sarayatik	5.781	247	4.27	8
10	Rızaiye	14.245	219	1.53	12
11	Olgunlar	11.535	200	1.73	10
12	Sürsürü	28.806	185	0.64	15
13	Salıbaba	3.617	165	4.56	7
14	Nailbey	8.990	124	1.37	13
15	Ulukent	16.199	111	0.68	14
16	İzzetpaşa	12.830	81	0.63	16

Kaynak: EİEM'nün Haziran 2017 yılı ve www.elazig.bel.tr verilerinden derlenmiştir.

Elazığ'ın çöküntü mahalleleri olan Rüstempaşa, Aksaray, Salıbaba, Hicret ve Olgunlar gibi mahalleler, buralarda terk edilmiş konutların bulunması sebebiyle kira ödemedi kalabilme ve eski binaların oldukça fazla olması dolayısıyla ucuza konut kiralayabilme olanakları nedeniyle Suriyeli göçmenler tarafından tercih edilmektedir. Yani, göçmenlerin barınma maliyetlerini minimize etmek amacıyla Elazığ kent alanındaki çöküntü mahallelerine yönelmektedir. Ayrıca, mahallelerde iş olanakları sınırlı olsa da bu mahalleler, iş gücü piyasasına katılabilecekleri sanayi bölgelerine ya da kent merkezine görece yakın konumdadır. Bazı mahalle muhtarlarının “Mahallenizde yaşayan kaç Suriye hanesi bulunmaktadır?” sorusunu cevaplamakta zorlandıkları görülmüştür. Yakın günlerde tespit edilen sayılar zaman zaman şaşırtıcı şekilde değişiklik gösterebilmektedir. Buda bazı mahalle muhtarlarının Suriyelilerin sayılarının tam olarak verilmede zorlanmalarını açıklamaktadır. Ayrıca, bu durum göçmenlerin mekânsal olarak devingenliğinin çok yüksek düzeyde olduğunu ve mekâna aidiyet duygularının zayıf olduğunu da göstermektedir. Suriyeliler yerleştikleri konutlarda barınmadığında birbirleriyle yer değiştirmektedir, yani Suriyeliler arasında “konut takası”nın yaygın olduğu görülmüştür. Bu mekânsal devingenliğin maddi zorluklardan kaynaklanmadığı, göçmenlerin daha çok sosyo-kültürel sorun yaşadıkları mekânları terk etmek için bu yöntemi kullandıkları tespit edilmiştir. Buna ek olarak, göçün doğası gereği Suriyeli işçilerin bekâr evleri de mahallelerde bulunmaktadır. Bu bekâr evleri ağırlıklı olarak kiranın yüksek olduğu fakat iş imkânlarının bulunduğu merkeze yakın mahallelerde konumlanmıştır.

Suriyeli göçmenlerin mekânsal devingenliği yalnızca kent alanında mahalleler arasında değil şehirlerarası devingenlikte yüksek düzeydedir. Türkiye 2018 yılında, Suriyeli yabancıların kendilerine sağlanan haklardan ve hizmetlerden gerektiği gibi faydalanabilmeleri, kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanabilmesi, göçmen kaçaklığı suçuna karışanların ya da terör örgütleriyle irtibatı bulunanların tespitinin sağlanması için iller arası seyahat kısıtlaması getirmiştir. Bu kapsamda, Suriyeli geçici sığınmacılar ikamet kayıtlarının yapıldığı illerde kalma zorunluluğu olmasına ve seyahat izin belgesi ile başka illere gidemelerine karşın göçmenler çeşitli gayri resmi yolları kullanarak başka illere gitmektedir. Yani, ikamet kaydı Elazığ'da olan ve resmi olmayan yollarla Elazığ dışına çıkmış olan Suriyeli göçmen bulunmaktadır. GİGM'nin 2018 yılı verilerine göre, Elazığ kent merkezi ve ilçelerinde 12.726 geçici koruma altındaki Suriyeli bulunmaktaydı, bu oran Mayıs 2020 yılı Göç İstatistik verilerine göre, 11.944'a gerilemiştir. Elazığ İl Göç İdaresi ile yapılan görüşmelerde, Ocak 2020'de gerçekleşen deprem sonrası barınma sıkıntısı nedeni ile 3000'e yakın Suriyeli göçmenin talep ettikleri ya da akrabalarının bulunduğu İstanbul ve Antalya hariç 79 “İl”e gönderildiği belirtilmiştir.

3.5. Suriyeli Göçmenlerin İkamet Ettikleri Mekânlarda Yarattıkları Sorunlar

Görüşme yapılan mahallelerde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin mahallelerde ve konutlarda yarattığı sorunlar, Suriyeli göçmenlerin suçla eklemlenmeleri ve son olarak yerli halk ile Suriyeli göçmen arasındaki sosyal ilişkilerde yaşanan sorunlar muhtarlardan edinilen verilere göre çözümlenmiştir.

3.5.1. Suriyeli Göçmenlerin İkamet Ettikleri Mahallelerde Yarattığı Sorunlar

Mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerde, mahallenin sorunları arasında Suriyeli göçmenlerin mahalleye yerleşmesiyle bir sorun alanı oluşturduğunu belirtmişlerdir. Bu yüzden Suriyeli göçmenlerin mahalleye yerleşmesiyle birlikte mahallede ortaya çıkan sorunların neler olduğu alınan yanıtlara göre belirlenmiş ve Tablo 4 hazırlanmıştır.

Suriyeli göçmenlerin ikamet ettikleri mahallelerde yarattığı sorunlar; temizlik-hijyen, park-yeşil alan, çocuk evlilikler, başlık parası, çok eşlilik ve kadın beden işçiliği olmak üzere 6 başlıkta sınıflandırılmıştır. Mahalle muhtarlarının tamamı Suriyelilerin temizlik-hijyen ve çocuk yaşta evlilik konusunda sorunların olduğunu ifade etmişlerdir. Ardından muhtarlar, Suriyeliler arasındaki çok eşlilik, kadın beden işçiliği, park-yeşil alanların amacına uygun kullanılmaması gibi sorunlara dikkat çekmiştir. Suriyeli göçmenlerin, kamusal mekânları (regresyon alanları) amacının dışında kullandıkları belirlenmiştir. Bu da yerel halk le göçmenler arasında sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

Suriyeli göçmenler, şer'i hükümler gereği 13 yaşındaki kız çocuğunun ergenliğe girdiğini kabul etmekte ve bu yaşı kız çocuğu için evlilik yaşı olarak görmektedir. Yerli halk bu uygulamayı çocuk evlilik olarak ifade etmektedir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 124. maddesine göre "Erkek veya kadın onyediy yaşını doldurmadıkça evlenemez" hükmü düzenlenmiştir. Ayrıca, ilgili yasa kapsamında tek eşlilik kabul edilmektedir. Bu yasa kapsamında muhtarlar, çocuk evliliği olarak ifade ettikleri Suriyeliler arasında yaygın olan evlilikleri engelleyebilmek amacıyla resmi şikâyetle bulunmuşlardır. Ancak, çocuk evliliği engellemeye yönelik ellerinde bir yetki olmadığına vurgu yapmışlardır. Bununla birlikte, muhtarlar Suriyeli göçmenler arasında çok eşliliğinde yaygın olduğunu ve bu evliliklere olumlu bakmadıklarını belirtmişlerdir. Kısacası, küçük yaşta evlilikler ve çok eşlilik yerel halk tarafından hoş karşılanmamaktadır.

Tablo 4: Suriyeli Göçmenlerin Yaşadığı Mahallelerde Yarattığı Sorunlar

Mahalle adı	Temizlik	Park-yeşil alan	Çocuk evlilikleri	Başlık parası	Çok eşlilik	Kadın beden işçiliği
Sanayi	+	+	+	+	+	+
Rüstempaşa	+	+	+	-	+	-
Aksaray	+	+	+	+	+	+
Mustafapaşa	+	+	+	+	+	+
İcadiye	+	+	+	-	+	+
Çarşı	+	-	+	-	+	+
Kırklar	+	-	+	+	+	-
Hicret	+	+	+	+	+	+
Sarayatik	+	-	+	+	+	-
Rızaiye	+	-	+	-	+	-
Olgunlar	+	-	+	-	+	-
Sürsürü	+	-	+	-	+	-
Nailbey	+	+	+	-	+	+
Ulukent	+	-	+	-	-	-
İzzetpaşa	+	-	+	-	+	-

Tablo 4'de kadın istismarı ile çok eşlilik, küçük yaşta evlilik, evlilik dışı ilişkiler, kadın beden işçiliği gibi sorunları barındırmaktadır. Suriyeli göçmen kadınlar, kendi uyuğundan bir erkekle on üç yaşından itibaren ikinci, üçüncü ve dördüncü eş olarak evlilikleri olağan kabul etmektedir. Bu kabulde, Suriye'deyken şerri hükümlere göre çok eşliliğin yasal olması ana etken iken; ikinci derece de Türkiye'ye geldikten sonra Suriyeli kadınların kendilerini koruma güdüsüyle ya kendi uyuğundan ya da geldiği bölgeden biriyle evlenme yolunu seçmesi etkilidir. Türkiye'ye geldikten sonra, Suriyelilerin çok eşlilik ve çocuk yaşta evlilik eğilimlerinde olası azalma ya da artma oranları ise ayrı bir çalışma konusunu oluşturmaktadır. Göç İdaresi 2016 Yılı Türkiye Göç Raporu'nda, Türkiye'de geçici koruma kapsamında 1,5 milyonu aşkın Suriye uyruklu kadın kayıtlı bulunmaktadır. Geçici koruma statüsündeki kadınların evli ya da bekâr oranları bilinmemektedir. Çünkü resmi nikâhların dışında evliliklerin dini nikâh üzerinden gerçekleştiği ve çok eşliliğin yaygın olarak görülmesi belirli bir sayı vermeyi imkânsız hale getirmektedir. Bu araştırmada, Suriyeliler arasında erken yaşta evlilikler dini inanç ve kültürel geleneklerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Suriyeliler arasında, çok eşlilik ve erken yaşta evliliklerinin normal karşılandığı yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir. Bununla birlikte boşanmalarda

şerri hükme göre gerçekleştirilmekte ve kayıt altına alınamamaktadır. Bu da soy takibini imkânsız hale getirmekte, Suriyeli kadınların ve çocukların istismarına neden olmakta ve Suriyeli kadınların evlilik kurumunun getirdiği haklardan yoksun kalmasına neden olmaktadır.

Görüşmelerde Suriyeli kadınların Türk erkeklerle evlenip evlenmediklerini ortaya çıkarmak için sorulan soruya alınan cevaplar daha çok Suriyeli göçmenlerin kendi aile yapısı hakkında bilgi edinilmesini sağlamıştır. Görüşme yapılan muhtarlardan alınan yanıtlar Suriyeli kadınların Türk erkekleriyle evlenmeye olumlu yaklaştığını göstermiştir. Çünkü savaş ortamından kaçan ve/veya eşleri ölmüş kadınların, hayatını idame ettirmek için Türk erkekleriyle evlenmeyi bir çözüm yolu olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Yerli halktan erkeklerin ise Suriyeli kadınlarla evlilikte güven konusunda yaşadıkları tedirginlik ve evin düzenine (hijyenine) pek dikkat etmedikleri gibi nedenlerle Suriyeli kadınlarla evliliğe olumlu tavır sergilemedikleri görülmüştür. Yine de bazı mahallelerde birkaç evliliğin yaşandığı belirtilmiştir. Bu evliliklerin de boşanmış ve yaşı ilerlemiş yerli halktan erkekler tarafından talep edildiği tespit edilmiştir. Kısacası, aynı dini inanç benimsemiş olsa da kültürel farklılıklar evliliğe karşı yerel halkta bir ön yargı gelişmesine neden olmuştur.

3.5.2. Suriyeli Göçmenlerin İkamet Ettikleri Konutlarda Yarattıkları Sorunlar

Görüşmelerde muhtarlar, aile içi eş kavgalarının yoğun yaşanmasını, ev hijyenine dikkat edilmemesini, evde kalan Suriyeli göçmenlerin kalabalık olmasını, ev içi gürültüyü, geç saatlere kadar uyumamayı ve sosyal donatı alanlarının amacına uygun kullanılmamasını sıkça bir sorun olarak dile getirmişler ve yerli halkın tepkisini vurgulamışlardır. Suriyeli göçmenlerin ikamet ettiği konutlarda yaratmış olduğu sorunlar belirtilmiş olsa da, Suriyeliler ile yerli halkın anlaşmazlıkları çeşitlilik göstermektedir. Elbette ki yukarıda belirtilen sorunların tüm Suriyelileri kapsamamaktadır. Bazı Suriyeliler yerli kültüre uyum sağlayan küçük bir kesimde mahallelerde mevcut olduğu muhtarlar tarafından vurgulanmıştır. Yerli halk ile Suriyeliler arasındaki uyumsuzluklar sırasıyla: a) Suriyelilerin bir konutta birden fazla aile ile birlikte oturması, nadir olsa da bir konutta tek aile ikamet eden Suriyelilerin bulunduğunu; fakat bu ailelerin çocuk sayılarının fazla olması nedeniyle küçük evlerde çok kalabalık yaşamaları; b) kalabalık hane sayıları muhtar ve mahalle sakinleri tarafından hoş karşılanmamakta özellikle sadece genç Suriyeli erkeklerin aynı evde konaklaması terör örgütleri ya da kaçakçılık gibi suçlarla bağlantılı olabileceği şüphesini (önyargısını) doğurması; c) genel olarak Suriyelilerin ikamet ettikleri ev ve sokağın hijyenine yeterince özen göstermemeleri ve bu nedenle Suriyelilerin yaşadığı apartmanlarda kötü kokuların yayılması; d) Suriyelilerin gece geç saatlere kadar uyumamaları ve bu sırada hem konutta hem de mahallede gürültü çıkarmaları nedeniyle yerel halkı ile Suriyeliler arasında küçük çatışmalara yaşanması hatta bu çatışmaların bir kısmının kolluk güçlerine kadar taşınması; e) Suriyelilerin park, sokak ve kaldırım gibi kamuya açık alanları amacına uygun olmayan biçimde kullanmaları, söz konusu alanlarda kalabalıklar halinde bir araya gelmeleri, kilim serim yemek yiyip uyumaları ve bu nedenle bu alanların yerli halk tarafından kullanılmamasıdır. Yukarıda ifade edilen sorunlar, Suriyelilere karşı tepkileri artıran nedenleri oluşturmaktadır. Suriyelilerin yerel halktan aldıkları tepkilerin neler olduğunu belirlemek amacıyla sorulan soruya Suriyelilerin gürültülü ve kalabalık olmalarının haricinde kamu kurumlarında Suriyelilere öncelik tanınması yanıtı alınmıştır. Hastanelerde ve bankalarda önceliklerin Suriyelilere tanınmasından vatandaş oldukça rahatsız olduğu ifade edilmiştir. Mahalle muhtarlarının pek çoğu görüşmede Suriyeli göçmenlerin mahallede yarattığı sorunları saydıktan sonra bazı ifadelerde bulunmuşlardır. “Bir Türk vatandaşının komşusunu rahatsız etmeye hakkı nasıl yoksa Suriyelilerin de hakları yok. Fakat Suriyelilere her şey serbest.”. Görüşmelerde, yerel halk arasında Suriyelilere hizmetlerin sunumunda ayrıcalık tanındığı yönünde bir önyargının geliştiği tespit edilmiştir.

GİGM'nin düzensiz göç ve uluslararası koruma altındaki yabancılara ait verileri incelendiğinde, Türkiye'de Suriyelilerden sonra en çok Afgan, Pakistan, İran ve Irak uyruklu göçmenlerin olduğu görülmektedir (www.goc.gov.tr). İlgili veriye paralel olarak, görüşmelerde, Elazığ'da Suriyeli göçmenler haricinde farklı göçmen grupları da bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Suriyelilere göre Afgan ve Iraklı göçmenlerin, daha hızlı yerli kültüre uyum sağladığı ifade edilmiştir. Iraklı ve Afgan göçmenlerin daha hızlı uyum sağlamalarında bireysel göç ile gelmeleri ya da bu grupların göç hareketlerinin kitlesel şekilde gerçekleşmemesi etki etmektedir. Kısacası, Suriyelilerin diğer göçmenlere göre sayıca çok fazla olması, Türkiye'ye kitlesel yani gruplar halinde gelmeleri ve kent içinde belli mahallelerde ve belli sokaklarda yoğunlaşmaları değişime karşı

direnç göstermelerine neden olmaktadır ve bu durum diğer göçmen gruplarından farklı sonuçlar doğurmaktadır. Kısacası, Suriyelilerin önceki yaşamlarındaki tutum ve davranışları Elazığ'a yerleştikten sonrada sürdürmektedirler. Suriyelilerin önceki yaşamlarındaki davranış ve tutumlarını sürdürmelerinde temelde bir sakınca bulunmamaktadır. Fakat Suriyeli göçmenler, Suriye'nin gelişmişlik düzeyi bakımından Türkiye'deki kent kültürüne yabancıdır. Yani Suriyeliler hem ortak bir tarihi geçmişi paylaşmış olsa da farklı bir kültüre hem de kentsel kültüre uyum sağlamakla karşı karşıya kalmaktadır. Bu da, Elazığ kent ölçeğinde bazı problemleri beraberinde getirdiği görülmektedir. Suriyelilerin kentlerde meydana getirdiği sorunlar, kent kültürü bilincinden yoksun olmalarının bir sonucudur. Yani, Elazığ'daki Suriyeliler sosyal ve davranışsal olarak kentsel yaşamın gerektirdiği kurallara göre hareket etmemektedir ve 2011 yılından günümüze Suriyelilerin kentleşme konusunda yeterli bilinç kazanmadığı görülmektedir.

3.5.3. Suriyeli Göçmenlerin Suçla Eklemlenmeleri

Muhtarlarla yapılan görüşmelerde, Elazığ'daki Suriyelilerin Türk hukuk sistemine göre suç teşkil eden bazı davranış ve tutumlar sergiledikleri tespit edilmiştir. Suriyelilerin mahalle ölçeğinde uyuşturucu madde kullanımı ve kaçakçılığı, kadın beden işçiliği, organ pazarlığı, dilencilik, ruhsatsız işyeri işletme, kaçak istihdam ve çocuk evlilikleri gibi pek çok suç ile eklemlendiği tespit edilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde, Elazığ kent ölçeğinde mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmede suç olarak çocuk evlilikleri ilk sırayı aldığı görülmektedir. Öyle ki muhtarlar ile yapılan görüşmelerde, çocuk evlilikler ortak cevabı oluşturmaktadır. Ardından çalışma izni olmadan Suriyeli göçmenlerin kaçak olarak istihdam edilmesi ile ruhsatsız işyeri açma yer almaktadır. İlk olarak, 2016/8375 karar sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile geçici koruma altındaki Suriyelilerin çalışma izinleri düzenlenmiştir. Yönetmelik kapsamında, Türkiye'deki Suriyelilerin çalışma izni almadan ya da çalışma muafiyeti olmadan istihdam edilmeleri yasal değildir. Suriyelilere yönelik çalışma muafiyeti yalnızca mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde istihdam edilecekleri kapsamaktadır. Suriyelinin çalışma izni olmadan bir işyerinde çalışması veya çalıştırılması yasaktır. 6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanununun m. 23 (5) (b) bendine göre, çalışma izni olmadan bir işverenin yanında çalışan yabancıya idari para cezası uygulanmaktadır. Çalışma izni bulunmadan çalışan yabancılar kanununun (8) fıkrasına göre, sınır dışı edilmek üzere İçişleri Bakanlığına bildirilir. Elazığ'da ruhsatsız olarak işyeri açtığı tespit edilen Suriyeli göçmenler Elazığ'da Hatay'daki kamplara gönderilmiştir. Suriyelilerin sınır dışı edilmesi ve Elazığ'da çalışması konusu, mekânın iş piyasasına etkisi başlığı altında detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Tablo 5: Suriyeli Göçmenlerin Suçla Eklemlenmeleri

Mahalle adı	Uyuşturucu/ Kaçakçılık	Kadın beden işçiliği	Organ pazarlığı	Dilencilik	Ruhsatsız işletme	Kaçak işçilik	Çocuk evlilik
Sanayi	+	+	-	+	+	+	+
Rüstempaşa	-	-	-	-	+	+	+
Aksaray	+	+	-	+	+	-	+
Mustafapaşa	+	+	-	-	+	+	+
İcadiye	-	+	-	+	-	+	+
Çarşı	+	+	-	+	+	+	+
Kırklar	-	-	-	-	+	+	+
Hicret	+	+	+	+	+	-	+
Sarayatik	+	-	-	+	+	+	+
Rızaiye	-	-	-	-	-	+	+
Olgunlar	-	-	-	-	-	-	+
Sürsürü	-	-	-	+	-	+	+
Nailbey	+	+	-	+	+	+	+
Ulukent	-	-	-	-	-	+	+
İzzetpaşa	-	-	-	-	-	+	+

Muhtarlarla yapılan görüşmelerde, Suriyeli göçmenlerin suçla bağlantılı olarak İŞİD gibi terörle bağlantısı olduğu Suriyelilerin kolluk güçlerince yakalanıp sınır dışı edildiği bilgisi verilmiştir. Bununla birlikte, terör dışında esrar, eroin gibi uyuşturucu madde satışlarında yakalanan Suriyeli göçmenlerde yine sınır dışı edildiği

bilgileri aktarılmıştır. Göç sürecinde yaşanan maddi yoksunluklar, göçmenlerin kadının cinsel istismarı ya da uyuşturucu kaçakçılığı gibi suçlara eklenmelerine neden olmaktadır. Türkiye’de yaşamlarını sürdüren Suriyeliler arasında, Türk medeni hukuk sistemi içerisinde yer almayan çok eşliliğinin oldukça yaygın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Suriyelilerin Türkiye’ye yerleştikten sonra bile çokeşliliği ve çocuk yaşta evliliği sürdürdüğü ve bu evliliklerden doğan çocuk oranlarının oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu evliliklerin birçoğunun yasal olmaması nedeniyle çocukların soy takibini imkânsız hale getirmekte ve Suriyeli kadın ve çocuklar istismara karşı devlet korumasından yoksun kalmaktadır. Bununla birlikte, Suriye’de dilencilik ile geçimini sürdüren gruplarında Türkiye’de aynı yöntemle geçimini sürdürdüğü sürekli bir işte çalışmadığı görülmektedir. Dilencilik gibi, ruhsatsız işletme, kaçak işçilik gibi suçları işleyen Suriyelilerin işletmeleri kapatılmış ve bunlar Hatay’daki kamplara gönderilmiştir. Uyuşturucu ve herhangi bir terör örgütüne bağlı olduğu tespit edilen Suriyeli göçmenler ise sınır dışı edilmiştir. Elazığ’da suça eklenmelerine nedeniyle sınır dışı edilen Suriyeli göçmenlerin tam sayısına ulaşılmasa da yüz kızartıcı suçlarla bağlantılı olarak birçok Suriyeli göçmen sınır dışı edildiği belirtilmiştir.

3.5.4. Yerli Halkla Suriyeli Göçmenler Arasında Kaynak Paylaşımından Doğan Çatışmalar

Elazığ kent merkezindeki görüşme yapılan mahallerde yaşayan yerli halk ile göçmen Suriyelilerin sosyo-ekonomik yoksunluk ile kaynak paylaşımı temelinde her iki grup arasında çatışmalar yaşanmaktadır. Yerel halk ile Suriyelilerin mekândaki birlikteliği ve Suriyelilere yapılan yardımlara yönelik mahalle muhtarlarının değerlendirmeleri “Devlet kendi fakir vatandaşına bakmıyor”, “Bütün yardımlar onlara yapılıyor”, “Devlet onlara bakıyor” ve “Ekonomimiz onlar yüzünden bozuldu” biçiminde 4 ana ifade de yoğunlaşmıştır.

Mülakat yapılan muhtarların önemli bir kısmı Suriyeli göçmenler için verilen yardımlar hakkında mahalle sakinlerinin bazı olumsuz düşünceler geliştirdiğini ifade etmiştir. Buna göre, özellikle de dar gelir grupların ve sosyal devlet yardımları ile geçinen yerel halkın yoğun olduğu mahallelerde, Suriyeli göçmenlerin gelmesinden sonra devlet eliyle verilen yardımların azaldığı kanaati gelişmiştir. Ayrıca, Suriyeli göçmenlere verilen yardımlar sorun olarak algılanmaya başlanmıştır. Birçok mahalle sakinine göre, Suriyelilere yapılan yardımlar yalnızca devlet tarafından karşılandığı konusunda yanlış bilgiye sahip oldukları anlaşılmıştır. Bununla birlikte, muhtarlar, pek çok mahalle sakininin Suriyelilere yapılan devlet yardımları nedeniyle ülke ekonomisinin bozulduğu yönünde bir düşünce geliştirdiğini aktarmıştır. Suriyelilerin ülkedeki ekonomik bozulmanın nedeni olarak görülmesi, yerli halkın Suriyeli göçmenleri mahallelerinde ve Elazığ’da istememe sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüşmelerde muhtarlar, bir yardım getirildiği zaman muhtarlık alanı ve çevresi çok kalabalık olduğunu işin içerisinde çıkmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, sadece ihtiyacı olduğu kadar yardımları kabul çok az sayıda Suriyelinin de olduğu vurgulanmıştır. Son olarak, Suriyelilere yapılan bazı aynı yardımların göçmenler tarafından amacının dışın da kullanıldığı ya da kültürel farklılıktan dolayı ziyan edildiği tespit edilmiştir. Ekonomik zorluklar nedeni ile bazı göçmenlerin yardım olarak verilen kömürleri ya da ev eşyalarını sattığı, kültürel farklılıklardan dolayı makarna tüketme alışkanlığı olmayan göçmenlerin verilen makarnaları çöpe attığı, Suriyeli kadınların tesettürlü olmalarına karşın güzellik malzemelerine para harcamaları gibi kötü niyetli olmayan fakat yerli halk tarafından tepki çeken uygulamaların olduğu da tespit edilmiştir. Bu uygulamalar yerli halk arasında hem göçmenlere verilen yardımların azalmasına neden olmakta hem de aynı mahalledeki maddi olanaklardan yoksun yerli halkın tepkisini çekmekte ve çatışmaları derinleştirmektedir. Mahalle halkının, Suriyeli göçmenlere verilen yardımlardan genel olarak hoşnut olmadığı saptanmıştır. Hatta verilen bazı yardımların suiistimal edildiği de belirtilmiştir. Bununla birlikte, kurumsal ya da kişisel gerçekleştirilen yardımların yönü yerel halktan ziyade daha kötü koşullardaki Suriyelilere doğru kaydığı tespit edilmiştir. Verilen yardımlar istenmeden de olsa toplumsal çatışmalara yol açtığı anlaşılmıştır.

3.5.5. Elazığ’daki Yerli Halkla Suriyeli Göçmenler Arasındaki Sosyal İlişkilerde Yaşanan Sorunlar

İletişim çift yönlü bir süreçtir. Bu süreçte bir tarafı Elazığ’daki yerli halk diğer tarafı ise Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Ayrıca, taraflar arasındaki iletişimde her iki tarafında istekliliği gerekmektedir. Yani hem yerli halk göçmenlerle iletişime açık olmalı hem de göçmenlere iletişim kurmaya istekli olmalıdır. Muhtarlarla yapılan görüşmede her iki tarafında iletişim konusunda direnç geliştirdiği tespit edilmiştir. Yerli halkı 2011’den

İtibaren Suriyeliler gelmeye başladığında ensar anlayışı ile sahiplenici bir tavır sergilemiş iletişime açık olmuştur. Fakat süreç ilerledikçe Suriye'deki iç savaşın bitmemesi göçün kalıcı hale gelmesi korkusu ve yukarıda yerli halkında ifade edildiği gibi özellikle kaynak paylaşımından doğan çatışmalar ve aynı inancın benimsenmesine karşın kültürel farklılıklardan (çocuk evlilik, çok eşlilik, yemek alışkanlıklarındaki farklılıklar, hijyen anlayışındaki farklılıklar vb.) kaynaklanan uyuşmazlıklar Elazığ'daki halkın göçmenlere karşı önyargılar geliştirmelerine ve iletişimde isteksizliklerine neden olmuştur. Bu nedenler yerli halk Suriyeliler arasında komşuluk ilişkilerinin gelişmesine engel olmaktadır. Elbette iç siyasi nedenlerle göçmenlere karşı mesafeli olan küçük bir grup 2011'den beri mevcut olduğu unutulmamalıdır. Bu grupların yoğun olduğu mahallelerde göçmenlerin konumlanmadığı da tespit edilmiştir.

İletişimin diğer tarafını oluşturan Suriyeli göçmenler de göç edilen bölgeye ve kültüre yabancı olmalarının da bir sonucu olarak yerel halk ile iletişimde isteksiz davranmakta ve ağırlıklı olarak ortak dili (Arapça), kültürü ve sıkıntıları yaşadıkları hemşeri ya da akraba gruplarıyla iletişime geçmeyi ve ekonomik ilişki kurnayı tercih etmektedir. Suriyelilerin göç sürecinde geliştirdikleri hemşerilik ve akraba ilişkileri yabancı bir memlekette onların sosyal ve ekonomik sermayesini oluşturmaktadır. Unutulmamalıdır ki Suriyelilerin göçü bireysel tercihlerden kaynaklanmadığı için kitlesel niteliktedir ve göç sürecinde akrabalar ya da hemşeriler bir arada kalma çabası içine girmişlerdir. Bu çerçevede, Suriyeli göçmenler kendi aralarında ekonomik ilişki kurmakta, toplu olarak kent alanında hareket etmekte ve yerli halk ile komşusal ilişkilerde isteksiz davranmaktadır. Adıgüzel (2016) hemşerilik ilişkisi için, göçmenin, kentte ötekine karşı kendisi gibi - aynı toprağa ait olanın yanında durması - şeklinde tanımlamıştır. Bu bağlamda, Suriyeli göçmenlerin kendi dükkânlarında alışveriş yapmaları ve toplu hareket etmeleri göç sürecinin ve hemşerilik ilişkisinin doğal bir sonucudur. Bu sonuç ise ne yazık ki yerli halkı ile göçmen arasında sosyal bağın kurulamamasına yol açmaktadır. Tablo 6'da görüşme yapılan muhtarların bakış açısına göre, Suriyeliler ile yerli halk arasındaki sosyal ilişkilerde yaşanan sorunlar verilmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde, Elazığ'da ikamet eden yerli halk ile Suriyeli göçmenler arasındaki sosyal ilişki düzeyi oldukça zayıftır. Görüşme yapılan mahalle muhtarları, komşusal ilişkilerin kurulmadığı görüşünde birleşmişlerdir. Ayrıca, Suriyelilerin yerli halkı ile ilişki kurmak yerine çok ihtiyaç duymadıkça iletişime geçmediği ve göçmenlerin alışverişlerini bile Suriyeli dükkânlardan ya da Suriyeli çalışanların bulunduğu yerli halka ait dükkânlardan yaptıkları tespit edilmiştir. Bu durum yerli esnaf tarafında tepkiyle karşılanmaktadır. Nitekim bir mahallede çıkan anlaşmazlık sonucunda 2018 yılında Suriyeliler tarafından açılan gayri resmi dükkânlar ya da yerli halka ait olup Suriyelilerin çalıştırdığı işletmeler kapatılmış, Suriyelilere tarafından işletilen yerlerin sahiplerine belediye tarafından ceza yazılmış ve üç yüze yakın Suriyeli bu anlaşmazlık sonucunda Elazığ kent merkezinden gönderilmiştir. Muhtarlar, Elazığ kentinde yaşayan Suriyelilerin toplu olarak iskân ve grupça hareketi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Muhtarlar, özellikle Suriyelilerin hem mahalle içinde hem de Elazığ kent alanında birlikte hareket ettiklerini vurgulamıştır.

Tablo 6: Elazığ'daki Yerli Halkla Suriyeli Göçmen Grup Arasındaki Sosyal İlişkilerde Yaşanan Sorunlar

Mahalle adı	Kendi arasında alışveriş	Toplu hareket etme	Komşusal ilişkilerin zayıflığı
Sanayi	+	+	+
Rüstempaşa	+	+	+
Aksaray	+	+	+
Mustafapaşa	-	+	+
İcadiye	-	+	+
Çarşı	+	+	+
Kırklar	+	+	+
Hicret	-	-	+
Sarayatik	+	+	+
Rızaiye	-	+	+
Olgunlar	-	+	+
Sürsürü	-	+	+
Nailbey	-	+	+
Ulukent	-	+	+
İzzetpaşa	-	+	+

Göçmenlerin belli mahallelerin belli sokaklarında yoğunlukla konumlandıkları muhtarlar tarafından ifade edilmiş olsa da yalnızca bir muhtar, mahalle içinde belli sokaklar da yoğunlaşmanın önüne geçmek amacıyla ev sahiplerini örgütlemiş ve hatta aynı binada birden fazla göçmenin ikamet etmesinin önüne geçmiştir. İlgili muhtar bunu yasal bir dayanakla değil mahalle sakinleriyle iletişim içine girerek gerçekleştirmiştir. Aynı muhtar göçmenlerin mahalle içinde toplu hareket etmesinin önüne de hem göçmenlerle hem de mahalle sakinleriyle görüşerek engel olduğuna dikkat çekmiştir. Tüm bunlara karşın, Suriyeli göçmenler temel olarak kendi aralarında yoğun bir iletişim ve sıkı bir ilişki ağı kurmuş olsalar da, kendi içlerinde bazı sosyal sorunlar ve çatışmalar yaşadıkları da belirlenmiştir. Türkçe bilen Suriyelilerin, Türkçe bilmeyenlere para karşılığı tercümanlık yaptıkları, Türkçe bilmeyenleri maddi olarak sömürdükleri ya da yardım verilen erzakları birbirlerine sattıkları muhtarlar tarafından belirtilmiştir.

3.6. Görüşme Yapılan Mahallelerde İkamet Eden Suriyeli Göçmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar

Görüşme sırasında muhtarlara, Suriyeli göçmenlerin mahallede yaşadığı sorunların neler olduğu yöneltildiğinde, genel olarak göçmenlerin mahallede keyiflerinin yerinde olduğu cevapları ile karşılaşılmıştır. Fakat muhtarlara yöneltilen diğer sorulardan alınan yanıtlar Suriyelilerin ikamet ettikleri mahallelerde yüz yüze kaldıkları sorunları belirleme de yol gösterici olmuştur. Suriyelilerin oturdukları mahallelerde karşı karşıya kaldıkları sorunlar altı grupta sınıflandırılmış ve Tablo 7’de verilmiştir.

Muhtarlarla yapılan görüşmelerde, kiraların yüksekliği, dil sorunu, kadın ve çocuk istismarı ile Suriyelilerin istihdamında yaşanan sıkıntılar Suriyelilerin yüz yüze kaldıkları sorunları oluşturmaktadır. Bu sorunlar mahalleden kaynaklı sorunları değil Elazığ kent alanında ikamet eden göçmenlerin karşılaştıkları genel zorlukları ifade etmektedir. Muhtarlara, Suriyelilerin oturdukları evlerin konut niteliği sorulduğunda, göçmenlerin büyük bir kısmının yaşadığı evin bodrum kat ve eski olduğu, çok azının yeni evde oturduğu ve ev fiyatlarının yarı yarıya yükseldiği tespit edilmiştir. Bir muhtar, “Ev sahipleri bodrum katları için eskiden 150 TL fiyat veriyorken şimdi Suriyelilere 350 TL gibi yüksek fiyat vermeye başladığını” ayrıca, “Mahallemizin eskiden en lüks evleri bile 550 TL’yi geçmezken şimdi normal evler 800 TL’yi geçtiğini” söylemiştir. Diğer taraftan, mahallerde bazı ev sahipleri Suriyeli göçmenlere özellikle kiraya ev vermediği de ifade edilmiştir. Bunun nedeni olarak, Suriyeli göçmenlerin hem konutta hem de mahallede hijyen konusunda kötü oldukları ve konutlarda kalabalık halde yaşamaları gösterilmiştir. Bununla birlikte, kiraların yüksek olmasına karşın altı aylık ya da bir yıllık kirasını nakit ödeyen bazı Suriyeli göçmenlerin de olduğu belirtilmiştir. Bu Suriyelilerin kaldıkları evlerin niteliği sorulduğunda, evlerin yeni ve bakımlı olduğu belirtilmiştir.

Tablo 7: Suriyelilerin İkamet Ettiği Mahallelerde Karşılaştığı Sorunlar

Mahalle adı	Kiraların yüksek olması	Dil sorunu	Barındıkları evlerde su- elektrik yok	Kadın istismarı	Damak tadı farklılığı	İstihdam
Sanayi	+	+	+	+	+	+
Rüstempaşa	+	+	-	+	-	+
Aksaray	+	+	+	+	+	-
Mustafapaşa	+	+	-	+	+	+
İcadiye	-	+	-	+	+	+
Çarşı	+	+	-	+	-	+
Kırklar	+	+	-	+	+	+
Hicret	+	+	-	+	+	-
Sarayatik	+	+	-	+	+	+
Rızaiye	-	+	-	+	-	+
Olgunlar	-	+	-	+	-	-
Sürsürü	+	+	-	+	+	+
Nailbey	+	+	-	+	-	+
Ulukent	-	+	-	+	+	-
İzzetpaşa	-	+	-	+	-	+

Suriyelilerin mahallede yaşadığı diğer sorunların neler olduğu muhtarlara sorulduğunda, dil, istihdam ve yemek kültüründeki farklılıklar sıralanmıştır. Muhtarlarla yapılan görüşme esnasında muhtarlığa gelen Suriyeli göçmenlerle de görüşülmüştür. Bir muhtarla gerçekleştirilen görüşmede, muhtar Suriyeli gençle iletişim

kurmaya çalışmış olsa da Suriyeli genç Türkçe bilmediği için muhtarın söylediklerini anlayamamıştır. Bunun üzerine, Suriyeli genç, muhtar tarafından söylenen konuyu telefonla birisini arayıp tercüme ettirmiştir. Muhtar, Suriyelinin kaldığı evde su akıntısı olduğunu ve kısa zamanda yaptırımları gerektiğini anlatmaya çalışmıştır. Bir başka muhtarla yapılan görüşmede ise, muhtarlığa gelen Suriyeli genç kadınla kısa bir konuşma gerçekleştirilmiştir. Suriyeli genç kadının Türkçeyi çok iyi kullanmadığı gözlemlenmiştir.

3.7. Görüşme Yapılan Mahallelerde Suriyeli Göçmenlerin İşgücü Piyasasına Etkileri

Kent mekânının sunmuş olduğu imkânların, Suriyeli göçmenlerin istihdamı bakımından farklı etkiler yaratıp yaratmadığını tespit etmek amacıyla muhtarlara yöneltilen sorulardan alınan cevaplara göre Tablo 8 düzenlenmiştir. Aşağıda verilen tablodaki dokuz iş kollundan, hamallık ve inşaat beden işçisi (vasıfsız işçi) kategorisinde, lokanta, bakkal, kuaför ile tütün mamulü satışı ise esnaf kategorisinde sınıflandırılmıştır. Dilencilik ve kâğıt toplayıcılığı da üçüncü bir grup olarak değerlendirilmiştir. Ağırlıklı olarak çoğu Suriyelinin beden işçisi, sonra sırasıyla esnaf ve dilencilik kategorisinde iş gücü piyasasında yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 8: Suriyeli Göçmenlerin İşgücü Piyasasına Etkileri

Mahalle adı	Kuaför	Bakkal	İnşaat	Kahve	Hamallık	Tütün	Berber	Dilencilik/kâğıt toplayıcıları	Lokanta
Sanayi	+	+	+	-	+	+	+	+	-
Rüstempaşa	+	+	+	+	-	-	+	-	+
Aksaray	-	+	-	-	-	-	+	+	-
Mustafapaşa	-	-	+	-	+	-	-	-	-
İcadiye	-	-	+	-	-	-	-	+	-
Çarşı	-	+	+	-	+	-	-	+	+
Kırklar	-	+	+	-	+	-	+	-	+
Hicret	-	-	-	-	-	-	+	+	-
Sarayatik	-	+	+	-	+	-	+	+	-
Rızaiye	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Olgunlar	-	-	-	-	+	-	-	+	-
Sürsürü	-	-	+	-	-	-	-	+	-
Nailbey	-	+	+	-	+	-	-	+	-
Ulukent	-	-	+	+	-	+	-	-	-
İzzetpaşa	-	-	+	-	+	-	-	+	-

Uygulamada, muhtarlar tarafından geçici koruma altındaki Suriyelilere ikametgâh belgesi verilmekte ve böylece göçmenin bir iş yerinde çalışması sağlanabilmektedir. Elbette ki bu uygulama yasal değildir. Resmî olarak, göçmen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında ya da valilikten çalışma izni alınabilmektedir. 8375 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelikte çalışma izni, yönetmeliğin 5.maddesinin (1) fıkrasına göre, geçici koruma sağlanan yabancılar, geçici koruma kayıt tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için Bakanlığa başvuruda bulunabilir. (2) Çalışma izni başvuruları, geçici koruma sağlanan yabancıları çalıştıracak işveren tarafından e-Devlet Kapısı üzerinden yapılır. Bağımsız çalışma iznine başvurma hakkı olan geçici koruma sağlanan yabancılar kendi adına başvuru yapar. (4) Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni muafiyeti kapsamındadır. Çalışma izni muafiyeti başvuruları, geçici koruma sağlanan il valiliğine yapılır. Bu başvurular, ilgili valilik tarafından Bakanlığa bildirilir. (5) Bakanlıkça, mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılara ilişkin il ve kota sınırlaması getirilebilir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Türkiye’de çalışma izni verilen Suriyeli sayısı, 1 Mart 2019’da 31.185 iken bu rakam 1 Nisan 2020 itibari ile 34.573 olmuştur (www.multeciler.org.tr). Bir yıldan fazla bir süre içinde çalışma izni verilen Suriyeli sayısındaki artış 2.988’dir. Bu artışta göstermektedir ki, işgücü piyasasına girebilecek tüm Suriyelilere çalışma izni verilmemektedir. Bu bağlamda, görüşme gerçekleştirilen muhtarların, yalnızca kendi mahallesinde ikamet eden Suriyeli göçmenlerin, işverenler tarafından işe alımını kolaylaştırmak amacıyla bu yöntemini izlediği anlaşılmıştır. Fiili durumu, bir muhtar şu şekilde açıklamaktadır: “İkametgâhı Elazığ’a verilmesine dayanarak Suriyelilerin çalışması için ikametgâh belgesi veriyoruz. Bu uygulama, işveren tarafından Suriyeli göçmenin kayıtlı olduğundan emin olması durumunda iş vermesini sağlamaktır. Suriyelilere ikametgâh belgesinin verilmesi, evlerine internet alabilmelerini ve işverenin kendilerine ulaşmalarına kolaylık

sağlamaktadır. Yani, ikametgâh belgesi Suriyelilerin çalışıp ellerine biraz para geçsin diye yaptığımız bir şey.” Bazı muhtar görüşmelerinde ise Suriyeli göçmenlerin ülkeye alınmasından sonra devletin göçmenlere iş imkânı sunması gerektiği belirtilmiş ve “Ya almayacaksın ya bakacaksın. Ülkeye aldıysan işte vereceksin, bakacaksın da.” ifadeleri kullanılmıştır. Temel olarak, muhtarların iş piyasasına katılımında iki görüş oluşmuştur. Göçmenlerin istihdamına karşı çıkanlar ise çoğunluğu oluşturmaktadır.

Mahalle muhtarı, mahallesinde çıkan çatışmayı şöyle aktarmıştır; “Esnaf çatışmasından önce 2.500 üstü Suriyeli vardı. Fakat yerli esnaf ile yaşadıkları çatışma sonrası 15 hane burayı terk etti. Bu sayı yaklaşık olarak 300 kişiye karşılık gelmektedir. Suriyeliler, 3-4 senedir ruhsatsız iş yeri açıp işletiyorlardı. Tartışma sonrasında yaklaşık 40 dükkân kapatıldı. Tuhafiye, giyim, kuaför, çerez, kasap, pastane, tütün ve fırın gibi pek çok çeşit dükkân vardı. Elazığ Belediyesi, işletmeleri çalışma izni alınmadan açıldığı için tamamını mühürledi. Zaten izin alan yoktu, Suriyeliler ya kaçak çalışırdı ya da işletme sahibinin Türk olduğu dükkânları Suriyeliler çalıştırdı. İşletmesini Suriyeli göçmenlere bırakan dükkân sahipleri de ceza aldı.” Diğer bir muhtar, başka bir mahallede Suriyelilerle bağlantılı patlak veren çatışmanın ilk olarak kendi mahallesinde beklediğini, ayrıca mahallesinde yerli halk ile Suriyelilerle arasında çıkabilecek bir kavganın çokta şaşırtıcı olmayacağını belirtmiştir. Muhtar mahallesinde olası tartışmaya yol açacak nedenleri şöyle açıklamıştır; “Mahallemizdeki parka girdiğimizde 300’e aşkın Suriyeli kadın ve bir o kadar Suriyeli erkek bir arada bulunurlardı. Yan mahalleden gelen Suriyeli gruplarda kadınlı erkekli toplu olarak nargile içerlerdi ve bu sürekli yaşanan bir durumdu. Parkları evleri gibi kullandıkları için mahalleli çocuğunu parka götürüp salıncakta sallayamıyordu. Dahası, parkta Suriyeli erkek ve kadınlar para karşılığında gayri ahlaki ilişkiler yaşamaktaydı ve bu ilişkilerinden kaynaklı kavgalar çıkmaktaydı. Bu olumsuzlukların artmasıyla mahallelinin özellikle park alanlarına yakın oturan vatandaşın şikâyetleri ve tepkileri giderek arttı. Şikâyetlerin yüksek olduğu dönemlerde başka mahallede görülen Suriyelilerle esnaf tartışmasına bizim mahalleli de sopasını alıp gitti. Vatandaşlar Suriyelilerin işlettiği dükkânların camlarını kırmıştı. Vatandaş, ne Emniyet Müdürünü ne Vali yardımcısını ne de belediye başkan yardımcısını dinliyordu. Yalnızca, Elazığ Belediyesi’nin başkanın gelmesini istiyorlardı. Gerginlik çok yüksekti, mahallede polisler çıkabilecek kavgaya karşı bekliyordu. Birkaç gün sonra kavganın çıktığı mahalleye gelen Belediye Başkanı’nın üstüne yürüyen belirli bir kesim bile oldu. Belediye başkanı halkın isteklerini dinledi. Suriyelilerin ruhsatsız açtığı dükkânların tamamı kapatıldı ve ruhsatı yerli esnafa ait olup işletmesini Suriyelilere vermiş olan dükkân sahiplerine de işlem başlatıldı. Bu olaydan sonra mahalledeki Suriyeliler daha temkinli davrandıkları için mahalleli de daha sakin.” Bir mahallede çıkan esnaf tartışmasına benzer olayların başka mahallede yaşanıp yaşanmadığını öğrenmek için sorulan sorulardan alınan yanıtlar, iş sebebiyle herhangi bir kavganın yaşanmadığı ortaya çıkarmıştır. Yalnızca, Suriyeli göçmenlerin ikamet ettikleri konutlarında çıkardıkları gürültüden dolayı komşularıyla bazen çatışmaların yaşandığı ifade edilmiştir. Muhtarlarla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, yerli esnaf ile göçmenler arasındaki toplu çatışmanın, Suriyeli göçmenlerin istihdam piyasasına girmeleri sonrasında yaşandığı tespit edilmiştir.

Araştırmada, Elazığ’da Suriyelilerin hangi iş kollarına yöneldiği tespit edilmiş ve Suriyelilerin yaşadığı göç sürecinin hangi uluslararası göç kuramlarıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. İlk olarak, Kümülatif Nedensellik Kuramı, göçmenlerin yoğun olarak belirli alanlarda çalışması ile söz konusu işin artık yerli halk tarafından çalışabilir bir iş alanı olarak tercih edilmemesini açıklar. Ayrıca, Kümülatif Nedensellik Kuramı ile İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı, belirli iş kollarında göçmen gruplarının çalışması ve yerli halk tarafından tercih edilmemesi görüşü ile benzerlik gösterir. Ancak İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı, sanayisi gelişmiş ülkelerin emek piyasasındaki işgücü açığını göçmenlerden düşük ücretle kapatmaktadır. Yani, bu kuramda göç alan ülke, göçmen işçileri kontrol altında tutar ve bu yüzden kümülatif nedensellik kuramından ayrılır. Bu nedenle, Kümülatif Nedensellik Kuram’daki ekonomik süreç, o iş kolu için göçmenlerin çalışabileceği bir etiketleme almasına yol açarken İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı göç alan ülkenin ekonomi politikası bağlamında bu etiketlemeyi gerçekleştirir. Suriyeli göçmenler, Türkiye’ye/Elazığ’a ekonomi-politik bir amaçla getirilmedikleri için İkiye Bölünmüş Emek Piyasası bu göç süreci için üzerinde yorum yapılmasını mümkün kılmamaktadır. Bununla birlikte, Kümülatif Nedensellik Kuramı sosyal bir süreci içerdiği için Elazığ’daki Suriyeli göçmenlerin hangi iş kollarına dahil olduğu tespit edilmiş ve kuramla ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elazığ’daki geçici koruma altındaki Suriyelilerin ağırlıklı olarak esnaf, inşaat, taşımacılık (hamallık) gibi işlerde istihdam edildikleri saptanmıştır. Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde, yerli halkın bir iş kolunu göçmenlerin çalışabileceği bir iş alanı olarak tanımladığı görülmemiştir. Bu sosyo-

ekonomik etiketlenmenin oluşması olası görünse de açık bir söylem için daha erken olduğu görülmektedir. Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre, en az bir ortağı Suriyeli olan şirket sayısı 26 Şubat 2019 tarihi itibarıyla 15.159'dur (www.multeciler.org.tr). Kısacası, Suriyeliler hem sermaye sahibi olarak yatırım yapmakta hem de iş gücü piyasasında beden işçisi olarak düşük ücretlerde çalışabilmektedir. Bu da Suriyeli göçmenlerin farklı sosyo-ekonomik sınıflardan geldiklerini ortaya çıkarmaktadır. Bu olguda belli bir iş kolunun Suriyelilerle özdeşleştirilmesini olanaksız kılmaktadır.

3.8. Görüşme Yapılan Mahallelerde Suriyeli Göçmenlerin Uyum Sorunsalı

Suriyeli geçici koruma altındaki göçmenlerin genelde Türkiye'ye özelde ise Elazığ ölçeğinde kente uyumu konusu, görüşme yapılan mahallelerdeki muhtarlardan edinilen bilgilere göre üç başlık altında çözümlenmiştir. İlk olarak mahalle ölçeğinde, Suriyelilerin yaşadığı mahallelerde onların uyumuna yönelik hayata geçirilen projeler ve yapılan uygulamalar irdelenmiş; ikinci olarak, Suriyeli çocukların uyum sorunsalı ele alınmış ve son olarak Suriyeli göçmenlerin yerli halk tarafından kabul edilme sorunsalı çözümlenmiştir.

3.8.1. Görüşme Yapılan Mahallelerde İkamet Eden Suriyelilerin Uyumuna Yönelik Yapılan Faaliyetler

Elazığ'da, göçmenlerin yaşadığı mahalleler ağırlıklı olarak Elazığ ilçe ve köylerinden yönelen iç göçle oluşmuş mahalleler olsa da, görüşme yapılan mahallelerden biri çevre illerden gerçekleşen iç göç sonucunda mahallenin nüfusunun artmasıyla yakın zamanda kent merkezine eklenmiştir. Görece yakın bir zamanda, iç göçle oluşmuş farklı illerden ve sosyo-kültürel yapıdan gelenlerin oluşturduğu heterojen yapıya sahip bu mahalle diğer mahallelere göre, göçmenlerin uyumdaki sorunu daha iyi yönettiği tespit edilmiştir. Bunun nedeni ise, zaten kente eklenmeye çalışan mahallenin içine başka bir göçmen grubunun dâhil olması, mahalle halkının yabancı olduğu bir durum değildir. Bu bağlamda, Suriyeli göçmenlerin mahalleye yerleşmesinden sonraki süreçte, ilgili mahalledeki muhtar, mahalleyi yönetmek ve mahallede kontrolü sağlamak amacıyla farklı uygulamalar hayata geçirmiştir. Muhtar, Suriyeli göçü öncesi, iç göçle çevre illerden gelip yerleşen göçmenlerin sosyalleşmesi amacıyla tesis kurmuş ve kurslar açtırmıştır. Böylece, hem iç göç sonucu gelenlerin iletişim kurması ve kaynaşması hem de terör dolayısıyla gelen yerli göçmenlerin tekrar terör faaliyetlerine katılmaması sağlanmaya çalışılmıştır. Mahalleye, Suriyeli uluslararası göçmenlerin gelmesiyle birlikte açılan bu tesisler Suriyelilere hizmet vermek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Suriyelilere, bu tesislerde, okuma-yazma, yeme-içme ve bilgisayar kursları düzenlenmiş ve barınma, banyo ve spor yapabilecekleri mekânlar sunulmuştur. Okuma-yazma kursları mahallede üniversite okuyan öğrenciler tarafından verilmiştir. Bu mahallede, Suriyelilerin mahalledeki denetimi amacıyla, iskânlarında yönlendirme ya da müdahale diyebileceğimiz uygulamalar da hayata geçirilmiştir. Muhtar, Suriyelilerin konut yerleşim süreçlerinde yönlendirme yaparak belirli sayıya göçmenin ve belli mesafeler konumlanmış evlerde ikamet etmelerini sağlamıştır. Muhtarın yasal olarak böyle bir mekânsal düzenleme yetkisi olmasa da, muhtar ve mahalleli ortak hareket ederek Suriyelilerin belli sokaklarda ya da binalarda yoğunlaşmalarının önüne geçmektedir. Yani, mahallede Suriyeli göçmenlerin belirli alanlarda yığılmasına engel olmak için iskân konusunda bazı yerleştirme uygulamaları mevcuttur. Aynı şekilde, Suriyeli göçmenlerin grupça gezmeleri ve toplu bir alanda oturmalarının önüne geçmek amacıyla kamusal alanda birlikte hareket eden Suriyeli gruplar dağıtılmıştır. Son olarak, mahallede Suriyeli göçmenlerle alakalı bir sorunun yaşanması ihtimaline karşı mahallenin gençleriyle muhtarın haberleşme ağının kurulmuş olması diğer mahallelerin göç konusunda sürdürdüğü politikanın farklılığını ortaya koymaktadır.

3.8.2. Görüşme Yapılan Mahallelerde İkamet Eden Suriyeli Çocukların Uyum Sorunsalı

Okul çağındaki çocuk ve gençlerin, öğrenmeye daha açık olmaları ve eğitim sürecine devam ediyor olmaları, göçmenlerin kültürlenme ve kültürlenme sürecini olumlu anlamda hızlandırmaktadır. Bu varsayımın doğru olup olmadığını sınamak amacıyla muhtarlara bu konuda sorular yöneltilmiştir. Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlerin eğitim hayatına devam etmelerini sağlamak amacıyla il etapta kamplarda GEM (Geçici Eğitim Merkezleri) kurulmuştur. GEM'lerde ilk önce Suriyeli öğretmenler ile anadilde eğitim imkânı sunulmuştur. Suriyelilerin kamplar dışında kentlere süzülmesi ve buralarda yoğunlaşmaları neticesinde, kentlerde çocuklar Türk okullarına alınmaya başlanmıştır. Süreç içinde hem kamplar hem de GEM'ler kapatılmıştır. Türkiye 2020

yılına kadar Suriyeli geçici sığınma statüsündeki çocukları 12 yıllık zorunlu eğitime dahil etme kararı almış ve bunu 2019 yılı itibari ile gerçekleştirmiştir. Elazığ'da Suriyelilerin barınması için kamp olmaması nedeni ile göçmenler kentte ikamet etmiş ve çocukları da önce belli okullarda eğitime alınmış, 2018 yılından beri de ikamet ettikleri mahallelerde yerli halkın çocukları ile birlikte eğitim almaya başlamıştır. Birleşmiş Milletlerin 2020 yılı Dünya Göç Raporuna göre, Türkiye 2014 yılından beri geçici koruma altına aldığı çocukların başta eğitim olmak üzere sağlık ve güvenliklerini başarıyla gerçekleştirmektedir (UN World Migration Report 2020, 2019, s. 248). Suriyeli çocuklar, temel eğitimde zorunlu eğitime tabi tutulmuştur. Buna rağmen muhtarlar, çocukların okula gitmediğini belirtmiştir. Bu konuda, maddi zorluklar sebebiyle mi bıraktılar? sorusuna hayır diyerek devamında serbest hayata alıştıklarını, ailelerin de çocuklarını okutmak gibi bir gayelerinin olmadığı ve ailelerin çocukları için bir gelecek kaygısı içerisinde olmadıklarını ifade etmişlerdir. Çocukların Türkçeyi öğrenemedikleri için mi okulu bıraktılar? sorusuna ise muhtarlar, çocukların Türkçeyi çok iyi öğrendikleri ve çok da iyi konuştuklarını belirtmiştir. Suriyeli çocukların okula gitsin ya da gitmesin Türkçeyi iyi konuştukları tespit edilmiştir. Bu da, Türkiye'de doğan çocukların kültürleşme sürecine hızlı girdiklerini göstermektedir. Göçmen çocukların okullaşma oranının neden düşük olduğu ise ayrıca araştırılması gereken bir sorun olarak tespit edilmiştir. Muhtarlarla görüşmede, Suriyeli çocukların sayıca fazla olduğu okullarda yerli halkın çocukları arasında sıkıntılı ortaya çıktığı ve Suriyeli göçmen çocukların kendi aralarında gruplaştıkları belirtilmiştir. Yani hem yerli hem de göçmen çocuklar arasında karşılıklı bir ötekileştirme mevcuttur. Bu da Suriyeli çocukların okula devam etmeme nedenlerinin yalnızca ailelerin isteksizliğinden kaynaklanmadığını, göçmen çocuklar ile yerli halkın çocuklarıyla arasında uyum sorunlarının yaşanmasının etkili olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Ergil (1995: 160), resmi dili hakkıyla öğrenmek, onu günlük iletişim aracından bilimsel ve sanatsal bir araca dönüştürmek için, anadil (kültür dili) ile resmi dil arasında sağlam köprüler kurulması gerektiğine dikkati çekmektedir. Anadilin geliştirilmesi yoluyla, resmi dile üst düzeyden bir geçişin sağlanmasının, sağlıklı sosyalleşme için son derece yararlı olacağı ve hatta bu geçişin yumuşak, mümkün olduğu kadar firesiz ve gönüllü olmasının yüksek sosyalleşmeyi getireceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, kültür kümelerinin, kendi dillerini geliştirebildikleri oranda daha bilgili, dillerinin de anlatım açısından daha zengin ve yetkin olacağını ve ayrıca kültürel kimlikleri konusunda aşağılık duygusu duymayacaklarını da ileri sürmektedir. Toplumlar arasında aşağılık duygusu, kültür kümelerinin eşitsizlik neticesinden doğmaktadır. Aşağılık duygusuna eşlik eden "engellenmişlik" ve "bastırılmışlık" duygusu, mağduriyet algılamasına sebep olmaktadır. Siyaset psikologları, bu olguyu, toplum huzurunun altındaki "dinamit" diye ifade etmektedir. Diller yoluyla gerçekleştirilen kültürlerarası transferler, kişilikli insanların yetişmesine de katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlerinden hem Türkçeyi öğrenmeleri hem de göçmenlerin kendi anadilinde konuşması, eğitim haklarının anadilinde verilmesi gerekmektedir. Böylece, Suriyelilerin geldikleri coğrafyayla ve oradaki akrabalarıyla bağlarını koparmalarının önüne geçilmiş olacaktır. Bu ise gerek geri dönme eğilimini canlı tutulmasını sağlayacak gerekse geldiği ülkeyle kültürel ve ticari bağ kurabilmelerini kolaylaştıracaktır. Aksi takdirde, Türkçe konuşan, Arapça bilmeyen, Suriye ile kültürel ve ekonomik bağları kopmuş ama kendini Türkiye'ye ait hissetmeyen *Arafta Kuşaklar* oluşacaktır. Bu da uzun vadede "engellenmişlik" ve "bastırılmışlık" duygusu yaratacak ve sosyal patlamalara neden olacaktır.

3.8.3. Görüşme Yapılan Mahallelerde Sürece Bağlı Olarak Suriyelilerin Kabul Edilme Sorunsalı

Muhtarlara, Suriyelileri mahallelere yerleşmesiyle birlikte yerli halkın onları nasıl karşıladıkları bilgisine ulaşmak için belirli sorular yöneltilmiştir. Yerli halk ile ortak inancı paylaşan göçmenlerin, yaşayış ve düşünce tarzının geldikleri yeni ortamdaki mahalle sakinleriyle yakın olabileceği ön kabulüyle, uyum konusunda yaşanabilecek problemlerin daha düşük düzeyde gerçekleşeceği varsayımı kabul edilmiştir. Elazığ kent merkezindeki yerli halk ile Suriyeli göçmenlerin birlikte yaşamaya başlamasıyla birlikte "din kardeşi" söylemleri şaşırtıcı bir dönüşüm yaşamıştır. Ağırlıklı olarak, Suriyeli göçmenlerin İslam'ı kavrayış biçimleri sorgulanmakta ve dini ritüelleri yerine getirme biçimleri ile temizlik anlayışları eleştirilmektedir. Muhtarlara kente ilk gelen Suriyeli göçmenler ile kente sonradan gelen Suriyeli göçmen arasında uyum konusunda ne gibi farklılıkların olduğuna ya da farklılık olup olmadığını saptama amacıyla sorular yöneltilmiştir. Ayrıca, Suriyelilerin kente yaşadıkları süreçte, ilk geldikleri dönemden farklı olarak herhangi bir değişim yaşanıp yaşanmadığı da saptanmaya çalışılmıştır. Böylece, hem değişik zamanlarda gelen göçmen grupları arasında uyum bakımından farklılıkların olup olmadığı hem de kente gelen göçmenlerde zaman içinde ne gibi bir

dönüşümün yaşandığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşme yapılan muhtarların ilk gelen ile sonradan kente gelen Suriyeliler diye bir ayırım söz konusu değildir. Ancak dönemsel olarak farklılık olsa bile Suriyelilerin yerli toplumunun kültürüne, örf ve âdetine oldukça uzak olduğu aktarılmıştır. İlk gelenler dil ve çevreye/sisteme adapte olma konusunda sonradan gelenlere göre iyi durumda olsa da yerli halkla birlikte yaşama duyguları içerisinde hareket etmedikleri tespit edilmiştir. Mahalle muhtarlarının göçmenlerin toplumsal uyumu konusunda geleceğe yönelik kaygı ve şüpheleri barındırdıkları görülmüştür.

Muhtarlarla gerçekleştirilen görüşmelerde Suriyeliler Türk vatandaşlığına alınmalı mı? sorusu yöneltilmiştir. Muhtarlar, ağırlıklı olarak ülkeye yarar sağlayacak kişilerin vatandaşlığa alınması gerektiğini belirtse de, tüm Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı çıkmaktadır. Yani, muhtarlarda, geçici koruma atındaki Suriyelilerin tamamına vatandaşlık verileceği gibi bir algı mevcuttur. Oysa ki Türkiye'nin de kabul ettiği 1951 Cenevre Sözleşmesi taraf ülkelere mültecilere vatandaşlık verilmesini zorunlu tutmamaktadır. Birleşmiş Milletlerin ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin kararları, varılan ülkede uzun süre yaşayan mültecilere vatandaşlık hakkı verilmesini kuvvetle tavsiye etmektedir. Bu tavsiyenin bir bağlayıcılığı olmadığı gibi 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında Suriyelilere “geçici koruma statüsü” verilirken, vatandaşlık hakkı tanınmamıştır. İçişleri Bakanlığı'nın basın açıklamasına göre vatandaşlık verilen Suriyeli sayısı 15.11.2018 tarihli itibarı ile 59.747 iken 30.12.2019 tarihinde bu sayı 110 bine çıkmıştır. Vatandaşlık verilen Suriyeliler ağırlıklı olarak, doktor ve öğretmen gibi meslek sahipleri ile sanatçılardan oluşmaktadır. Sınırdan ayrılan Suriyeli sayısı ise 03.03.2020'de 130.469'dur. 20.06.2020'de Türkiye'deki geçici koruma statüsündeki Suriyeli sayısı ise 3.585.198'dir (www.mülteciler.org.tr).

3.9. Görüşme Yapılan Mahallelerdeki Muhtarların Suriyeli Göçmen Akınına Karşı Çözüm Önerileri

Muhtarlarla yapılan görüşmelerde Elazığ kent mücavir alanı içinde yaşayan Suriyeli göçmenler için bir çözüm öneriniz var mı? sorusu yöneltilmiştir. Görüşme yapılan muhtarların neredeyse tamamı kent alanı dışında bir “konteynir kent” kurulup söz konusu alana Suriyelilerin yerleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ancak kent alanı dışında Suriyelilerin kontrol altına alınabileceği belirtilmiştir. Yani muhtarlar mekânsal olarak yerli halk ile göçmenlerin ayrıştırılmasının Suriyeliler ile yaşan sorunlar için bir çözüm olarak görmekte ve mekânsal ayrışmayı benimsemektedirler. Bu yaklaşım çevre bilimci mekân kavrayışını ifade etmektedir ve sorunun sosyo-kültürel ve ekonomik boyutunu dışlamaktadır. Bu yaklaşım Şikago Ekolü tarafından ABD'de uygulanmış; koyu tenli, Meksikalı ve beyazlar arasında ötekileştirmelere neden olmuştur. Ötekileştirme ve mekânsal ayrışma 2020 itibarı ile hala ABD'deki önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır. Türkiye'de ise devlet, böyle bir politika uygulamamaktadır; hatta göçmen kamplarını kapatarak Suriyeli göçmenlerin kent alanına süzülmesini sağlamıştır. Bununla birlikte, muhtarlar, bir öneri niteliği olmasa da Suriyelilerin savaş biter bitmez geri gönderilmesinin zorunluluğuna değinmişlerdir. 5 Mayıs 2020 tarihi itibarıyla İçişleri Bakanlığı tarafından Türkiye'den Suriye'ye geri dönen Suriyeli sayısı ise 402.011'dir (www.mülteciler.org.tr). Bu yaklaşımın bir yansıması olarak, Ocak 2020'de gerçekleşen deprem sonrası göçmenlerin yaşadığı barınma sıkıntısı nedeni ile 3000'e yakın Suriyeli göçmenin talep ettikleri ya da akrabalarının bulunduğu İstanbul ve Antalya hariç seksen İle gönderilmiş olması dikkat çekicidir. Zira deprem sonrası pek çok konut hasar almış ve konut fiyatları aşırı artmıştır. Suriyeliler ağırlıklı olarak eski ve bakımsız konutlarda ikamet ettikleri için depremde en çok onlar etkilenmişlerdir. Türkiye'nin 2019 yılında başlattığı Barış Kalkanı Harekâtı sonucunda güvenli hale getirilen bölgelere, Türkiye'de yaşayan bölge sakinleri geri dönüş yapmıştır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle hayatta kalma amacıyla Türkiye sınırlarına yönelen Suriyelilere devlet “açık kapı politikası” uygulanmıştır. Nisan 2011 yılında küçük gruplar halinde başlayan Türkiye'ye girişler süreç içinde büyük kitlelere dönüşmüştür. Bu sığınmacılar, Türkiye göç tarihi açısından Anadolu'ya yönelen son kitlesel göçü meydana getirmiştir. İlk başlarda, Türkiye'nin sınır bölgelerinde oluşturulan kamplara yerleştirilen Suriyeli göçmenler, zamanla Türkiye'nin bütün kentlerine süzülmeye başlamıştır. Suriyelilerin bir bölümü de, Elazığ'a gelmiştir. Elazığ kent alanında yerel halkın seçilmiş temsilcisi olan muhtarlar ile yapılan görüşmede, Elazığ'daki Suriyelilerin sosyo-kültürel ve ekonomik yönden oldukça farklı özellikler taşıdığı yani heterojen nitelikte oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, hem Suriyelilerin hem de mahalle

sakinlerinin birlikte yaşayabilme konusunda oldukça zorluk çektikleri ve her iki taraf açısından birlikte yaşama istekliliğinin zayıf olduğu tespit edilmiştir. Yalnızca küçük bir grubun özellikle sürekli bir işte çalışan Suriyeli göçmenlerin Elazığ kent alanındaki yerli topluma uyum sağlamada sıkıntı yaşamadığı belirlenmiştir. Diğer taraftan, ağırlıklı olarak büyükşehirlerde yaşayan ya da Suriyeli nüfusun yoğun olduğu illerde Suriyeli göçmenler üzerine gerçekleştirilen araştırmalar dışında bu saha çalışması, orta ölçekli kentlerde yaşayan Suriyelilerin kentteki sosyal, kültürel ve ekonomik durumlarını ortaya çıkarmıştır. Alan araştırması ile elde edilen veriler şu şekildedir:

1- GİGM'nin Mayıs 2020 yılı Göç İstatistik verilerine göre, Elazığ'da kent merkezi ve ilçelerinde 11.944 geçici koruma altındaki Suriyeli yaşamaktadır. Haziran 2017 ile Mayıs 2020 yılları arasında Elazığ'da ikamet eden Suriyeli sayısı yaklaşık 15 bine ulaşmıştır. Fakat hem görüşmelerden elde edilen verilere göre, bazı mahallelerde yerli halk ile kaynak paylaşımından çıkan çatışma sonucunda işyeri bulunan ya da yerli halkın açmış olduğu işyerlerini işleten 300 civar Suriyeli kentten gönderilmiş ve işyerleri kapatılmıştır. Ayrıca, 24 Ocak 2020'de Elazığ'da meydana gelen deprem sonrası kiralardaki artış, göçmenlerin oturduğu pek çok konutun ağır hasar görmesi ve yaşam koşullarının pahalılaşması nedeniyle yaklaşık 3000'in üzerinde Suriyeli İstanbul ve Antalya hariç 79 ile gönderilmiştir. Bu yer değişiminde, Suriyeli göçmenlerin kendi talep ettikleri iller esas alınmıştır ve ağırlıklı olarak Elazığ kent merkezindeki göçmenler başka illere gitmiştir. Görece nitelikli Suriyeli nüfus, süreç içinde Elazığ'dan büyük kentlere süzülme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.

2- Elazığ'a kent mücavir alanına gelen Suriyeliler başlarda belirlenen bir mahallede çadırlarda ve sosyal tesiste yaşamaya başlamıştır. Ayrıca, Elazığ'da Suriyeliler için kamp oluşturulmamıştır. Fakat Suriyelilerin sayısının artması nedeniyle ile belirlenen mahallenin dışına çıkılmış ve kentin başka bölgelerine süzülme yaşanmıştır. Elazığ'da yaşayan Suriyeli sayılarının mahallenin nüfusuna oranına bakıldığında, en fazla yoğunluk sırasıyla Çarşı, Sanayi ve İcadiye Mahalleleri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Elazığ'ın çöküntü mahalleleri olan Rüstempaşa, Aksaray, Salıbaşa, Hicret ve Olgunlar gibi mahalleler, buralarda terk edilmiş konutların bulunması sebebiyle kira ödemedi kalabilme ve eski binaların oldukça fazla olması dolayısıyla ucuza konut kiralayabilme olanakları nedeniyle Suriyeli göçmenler tarafından tercih edilmektedir. Yani, göçmenler barınma maliyetlerini minimize etmek amacıyla Elazığ kent alanındaki çöküntü mahallelerini tercih etmektedir. Ayrıca, mahallelerde iş olanakları sınırlı olsa da bu mahalleler, iş gücü piyasasına katılabilecekleri sanayi bölgelerine ya da kent merkezine görece yakın konumdadır. Fakat bu mekânsal ve ekonomik tercih, göçmenlerin Elazığ'daki kent kültürüne yabancılaşmasına neden olmaktadır.

Suriyelilerin yaşadıkları mahallelere etkileri, mahalleden etkileşimleri ve sosyal uyumlarındaki yansımalarında nüfus oranındaki sıralamaların olumlu ya da olumsuz etkilediği konusunda açık bir veriye ulaşılamamıştır. Başka bir ifade ile Tablo 3 incelendiğinde Kırklar'da, Ulukent'te ve İzzetpaşa'da Suriyeli nüfusun mahalle nüfusuna oranı sırasıyla 1.66, 0.68 ve 0,63'tür ve Suriyeliler mahallelerde düşük yoğunlukta. Tablo 2'teki Mahallenin Sorunları verilerine dikkatli bakıldığında ise bu mahallelerde Suriyelilerin sorun olarak algılanmadıkları görülmektedir. Yani, Suriyeliler düşük yoğunlukta oldukları mahallelerde sorun olarak algılanmamaktadırlar. Ancak, Elazığ'daki Suriyelilerin Mahalle Nüfusuna Oranı sıralamasına göre, 4. 5. 6. ve 9. sırada olan Aksaray, Rüstempaşa, Hicret ve Mustafapaşa mahalleleri, 1. ve 3. sıradaki Çarşı ve İcadiye mahallelerine oranla çok daha büyük anlaşmazlıkların yaşandığı alanlardır. Yani, Suriyeli göçmenlerin nüfusa oranı düşük olsa bile söz konusu mahallelerde ikamet eden Suriyelilerin daha fazla sorun oluşturduğu ve kente uyum konusunda daha zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu olguda, mahallelerde yaşayan Suriyeli göçmenlerin nüfusa oranının sıralamasından ziyade, söz konusu mahalledeki hem Suriyelilerin hem de yerli halkın yaşam tarzı, sosyal etkileşimleri ve sosyo-ekonomik düzeyleri, göçmenlerin uyumu ve yerli halkın göçmenleri kabulü hakkında çok daha önemli bilgiler vermektedir. Tüm bunlarla birlikte, yapılan araştırma kapsamında Suriyelilerin daha az yoğunlukta bulunduğu ancak sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi daha düşük mahallelerde, yerli halk tarafından Suriyelilerin kabulünde daha fazla sorunla karşılaşıldığı tespit edilmiştir. Bu durumda, göçmen ve yerli grupların kaynak paylaşımında karşı karşıya gelmesi ana belirleyici olmaktadır. Ayrıca, göçmenlerin yaşam alanlarını seçerken işgücü piyasasına kolay ulaşabilecekleri mahalleri öncelikli tercih ettikleri saptanmıştır. Bu mahalleler ise görece istihdam ve yatırım bağlamında diğer mahallelerden daha gelişmiştir ve mahallelerdeki iş çeşitliliği daha fazladır. Bununla birlikte, mahallelerdeki kira fiyatları görece yüksek olsa bile ulaşım maliyetleri daha düşüktür.

3- Suriyeli göçmenlerin ikamet ettiği konutlarda eş kavgası, kaldıkları konutun temizliğindeki özensizlik, konuttaki kalabalık, gürültü kirliliği, sosyal donatı alanlarının uygunsuz kullanımı gibi sorunlar tespit edilmiştir. Söz konusu sorunlar Suriyeli göçmenlerin kentsel değerlerin içselleştirilmesinde yani kente uyumda sıkıntı yaşadıklarını göstermiştir.

4- Suriyelilerin kentteki uyumunu zorlaştıran bazı etkenler de tespit edilmiştir. Dil bunların en başında gelmektedir. Suriyeli yetişkinler dil problemleri dolayısıyla ev sahipleri ve okul müdürleri ile sıkıntılar yaşarken en çok iş bulmakta zorlandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, iş bulup çalışan Suriyeliler, yerli halktan çok düşük ücretle çalıştırıldığı görülmüştür. Yine, Suriyelilerin giyim ve yiyecek konusunun yerli kültürden farklı olduğunu ve özellikle gıda ürünlerini Suriye'den ya da Kilis, Hatay ve Gaziantep gibi sınır illeri ile Malatya'dan getirdikleri bilgisine ulaşılmıştır. Suriyelilerin kentte karşılaştığı başka sorun alanı ise, genel olarak ev fiyatları, konutların Suriyelilere değerinden çok üstünde kiraya verildiği ve bazı Suriyelilerin suyu ve elektriği olmayan terk edilmiş evlerde yaşadığı ifade edilmiştir. Yani, Elazığ kentinde yaşayan Suriyelilerin maddi imkânsızlıklar içinde yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları görülmüştür. Suriyelilerin maddi sıkıntıları, organ mafyası, kaçakçılar ya da suç örgütleri tarafından kullanılabilme ve göçmenlerin suça eklenme riskini arttırmaktadır. Bunlar çok uzak çıkarımlar değildir, çünkü Elazığ'da yerli halktan bir mahallelinin para karşılığında Suriyelilerden organ bağıışı yapması için muhtarla görüşme talebinde bulunduğu unutulmamalıdır. O halde Elazığ'da ya da Türkiye'nin başka kentlerinde böyle bir yapılanmanın olmaması için Suriyelilerin istihdam piyasasındaki sömürülerinin ortadan kalkması ve Emniyet güçlerinin bu konudaki takibini sıkı tutması gerekmektedir.

5- Yerel halkının ve Suriyeli göçmenlerin, sosyal etkileşimleri ve uyumları konusunda karşılıklı pek istekli ve gönüllü olmadıkları tespit edilmiştir. Suriyelilerin grup halinde hareket etmeleri ve bir mekânda Suriyelilerin dükkân açması durumunda Türk dükkânlarının tercih edilmemesi bu durumu açıklamaktadır. Diğer taraftan, yerel halkında genel olarak açılan Suriyeli dükkânlardan alışveriş yapmadığı saptanmıştır. Bunlarla birlikte, aynı apartman içerisinde yerli sakinlerin Suriyeli komşularından rahatsız oldukları ve komşusal ilişki kurmaktan kaçındıkları belirlenmiştir.

6- Gelişmişlik düzeyi daha düşük olan ve eski yapıların fazla olduğu mekânlarda, ilk gelen Suriyeli göçmenler ile sonradan gelen Suriyeli göçmenler arasında pek bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Gelişmişlik düzeyi görece daha fazla olan mahallelerde, ilk gelen Suriyeli göçmenler sonradan gelen Suriyeli göçmenlere göre temizlik, giyim konusunda Türk toplumuna daha fazla benzer olduğu ve Türkçeyi daha fazla öğrendikleri ve konuştukları tespit edilmiştir. Bu sebeple Suriyeli göçmenler düşük ücretle çalıştırılmak istendiğinde ilk gelen göçmenler sonradan gelen göçmenlere göre daha fazla haklarını koruyabildikleri ve savunabildikleri görülmüştür.

7- Suriyeli göçmenlerin, iş bulma konusunda zorlandıkları görülmüş ve değerinden düşük ücretlerle çalıştırıldığı saptanmıştır. Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasına katıldıkları ve girişimci olarak da kentin sanayi bölgesinde birçok dükkân açtıkları tespit edilmiştir. Bölgenin Suriyelilere çeşitli iş kollarında çalışma imkânı sunması ise beraberinde 2 farklı durumu ortaya çıkarmıştır. Bölgedeki iş çeşitliliğinin çok olması Suriyelilerin iş piyasasına erişimini kolaylaştırmıştır ancak bölge halkı için iş kaynaklarının ve kazancın paylaşılmasına yol açmıştır. Suriyeli göçmenlerin açtığı dükkânlarla yerli halkla rekabet yapabilir duruma kavuşması, bölge halkı ile Suriyeliler arasında artan bir rahatsızlığı gizliden gizliye beslemiştir. Bu da belirli bir süre sonra bölge halkı ve yakın mahallelerdeki yerli halk ile Suriyeliler arasında karşılıklı tartışmalar yaşanmasına yol açmıştır. 2018 yılında çıkan bir esnaf kavgasını takiben kent alanlarında ruhsatsız dükkân açan Suriyelilerin bütün dükkânları ile bazı yerli esnafın işletmesi için kira karşılığında Suriyelilere bıraktığı dükkânları kapatılmıştır. 300 civarı Suriyeli Elazığ'dan gönderilmiş ve yerli esnafa ceza kesilmiştir.

8- Görüşmelerde muhtarlardan alınan yanıtlardan, göçmenlerin yoğunluk olarak Suriye'nin Deyrizor, Halep gibi kentlerinden geldikleri bilgisine ulaşılmıştır. Suriye'den Elazığ'a gelen göçmenlerin bir kısmının orada da göçebe olduğu ya da dilencilik yaptığı tespit edilmiştir. Zira zaten kent kültürünü tanımayan Suriyeli göçmen Türkiye'de bir anda kent kültürüyle karşı karşıya kalmıştır. Muhtarlarla görüşmelerde, Elazığ'da farklı sosyo-ekonomik gelir düzeyine ait Suriyelinin bulunduğunu da tespit edilmiştir. Alt gelir grubuna dâhil ettiğimiz yani kâğıt toplayıcıları, dilenciler ve çalışmayan Suriyelilerin kent kültürüne ayak uyduramadığı ve kentte problem yarattığı da saptanmıştır. Üst gelir grubuna ait ve sayıları oldukça az olan Suriyelilerin, kentte daha az soruna

neden oldukları görülmüştür. Yani, daimi işte çalışan Suriyelilerin, topluma sosyal, kültürel ve ekonomik yönden çok daha iyi uyum sağladığını ifade edebiliriz. Ayrıca, alt grup gelire grubu içinde saydığımız Suriyelilerin bir kısmının hırsızlık, kaçakçılık, uyuşturucu ticareti, fuhuş gibi suç nitelikli faaliyetler içerisinde sıkça olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Geçici koruma altında olan Suriyeliler Türk hukuk sisteminde suç teşkil edecek eylemleri yapmış olsa bile Türk hukuk sisteminde yargılanamamaktadır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinde düzenlenmiştir. Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar; kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar; çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler sınır dışı edilebilmektedir.

9- Suriye'de çadır kültürü hâkim olan grupların Elazığ'da yerleşik hayata ayak uyduramaması ve yerleşik hayata nasıl yaşanması gerekir konusundaki eksiklikleri tespit edilmiştir. Söz konusu eksiklikleri bölge halkının Suriyeli göçmenleri kabul düzeyini olumsuz etkilediği bilgisine ulaşılmıştır. Yine aynı şekilde Suriye'de dilencilik, hırsızlık gibi yollarla geçimlerini sağlayan kesimin Elazığ'a yerleştikten sonra da devam ettirmesi bölge halkının Suriyelilere karşı olumsuz algılarını körüklemiştir. Bahsedilen Suriyeli grubun dışında Suriye'de öğretmen, doktor, mühendis, esnaf gibi meslek grubunda yer alan Suriyelilerin bulunduğu mahallelerde yaşam tarzı, kültürel olarak kente daha yakın olduğu tespit edilmiş ve bölge halkı ile Suriyeli göçmenler arasında anlaşmazlıklar daha az düzeyde yaşandığı görülmüştür. Ancak, kent ölçeğine bakıldığında nitelikli ve çalışmak isteyen Suriyeli göçmenlerin az bir grubu oluşturduğu tespit edilmiştir. Nitelikli Suriyeli göçmen öncelikli mülteci olarak batılı gelişmiş ülkelere yönelmiş, kalanlar ise Türkiye'deki İstanbul, İzmir ve Antalya gibi büyükşehirlere süzölmüştür.

10- Suriyeli göçmenlerin yaşadığı mahallelerde birinci ve ikinci düzey diyebileceğimiz problem alanları ortaya çıkmıştır. Birinci düzey diye ifade edilen problem alanı daha çok mahalleyi ilgilendirebiliyorken; ikinci düzey diye ifade edilen problem alanı ise kent ve ülke genelini ilgilendirmektedir. Birinci düzey olarak, Suriyeli göçmenlerin mahallede temizlik, sokak-kaldırım, park-yeşil alanlarının kötü kullanımı yani sosyal donatı alanlarının uygunsuz kullanımının yanında çok eşlilik, çocuk evlilikleri, başlık parası gibi farklı yaşamsal düzene sahip olmaları şeklinde tespit edilmiştir. İkinci düzey problem alanları ise, uyuşturucu madde ticareti, terör örgütlerine üyelik, kadın beden işçiliği, organ pazarlığı, dilencilik, ruhsatsız işletme, kaçak işçilik ve çocuk evlilikleri şeklinde belirlenmiştir. Belirlenen unsurlar ülkenin şu anki durumunu ve gelecekteki durumunu etkileyebilecek faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

11- Suriyelilerin yoğun bir şekilde yaşadığı kent alanlarında yardımların sıkça ve halkın görebileceği alanlarda yapılıyor olması halkın olumsuz düşünceler beslemesine sebep olmuştur. Ayrıca, mahallelerde yardımların devlet tarafından yapıldığı algısı yüksek çıkmıştır. Burada kamuoyunun bilgilendirilme konusunda eksiklik olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte bu algı önemli bir kırılma yaratmakta ve göçmenlere yerel halk arasında çatışma alanı yaratmaktadır. Bu olgu iç siyasete konu edilmektedir. Bu anlamda da iç siyasette yeni bir gerilim alanı oluşturabileceği tespit edilmiştir.

12- Suriyeli çocuklar evlerinde Türkçe konuşulmamasına rağmen Türkçe öğrendikleri ve konuştukları bilgisine ulaşılmıştır. Dolayısıyla çocukların yeni kent uyumu ve kültürlenmesinin ailelerine göre daha yüksek olduğunu saptanmıştır. Eğitimine devam eden Suriyeliler olduğu gibi okula gönderilmeyen çocukların da olduğu tespit edilmiştir. Yine okula giden ve Türk eğitim sistemine uyum sağlayamayan çocuklar da olduğu belirlenmiştir. Bu en çok Suriyelilerin sayıca fazla olduğu okullarda ortaya çıkmıştır. Eğitim almayan çocukların aileleri alt gelir grubu Suriyelilerden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu aileler çocukları için gelecek kaygısı beslemedikleri ve çocuklarını dilencilik yapması için kullandığı tespit edilmiştir.

13- Yerli halkın Suriyelilerin kent alanında yaşamasından rahatsız olduğu ve bu rahatsızlığın gün geçtikçe arttığı gözlemlenmiştir. Suriyelilerden duyulan rahatsızlık dolayısıyla, hükümetin ya da parti başkanlarının Suriyeliler ile ilgili izleyecek politikası bundan sonraki seçim dönemlerinde seçmen kitlenin oyunu etkilemede önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

14- Muhtarlar, ağırlıklı olarak ülkeye yarar sağlayacak kişilerin vatandaşlığa alınması gerektiğini belirtse de, tüm Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı çıkmaktadır. Yani, muhtarlarda, geçici koruma atındaki Suriyelilerin tamamına vatandaşlık verileceği gibi bir algı mevcuttur. Bununla birlikte, Suriyelilere vatandaşlık

verilmesi konusu iç siyasi bir meseleye dönüştürülme eğilimindedir. Bu konu iktidar ve muhalefet çekişmenin aracı olmasından öte, ülkede toplumsal ve hatta siyasi bir kırılma noktası oluşturma riski taşımaktadır.

Suriyeli göçmenlerin sosyo-ekonomik gelir düzeyindeki farklılıklar, göçmelerin doğrudan Türk toplumuna ve kente uyumu etkilemektedir. Ayrıca, Elazığ'da göçebe/çadır kültürüne ait olan Suriyelilerin yoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Bu olgu, göçmenlerin Türk toplumuna ve kente uyumda ya da birlikte yaşayabilme konusunda engelleyici bir etki yaratmaktadır. Göçebe kültür dışındakiler yani sosyo-ekonomik gelir düzeyi daha üst grubu oluşturan Suriyeliler ise daha fazla iş piyasasında yer almakta, çocuklarının eğitimini desteklemekte ve yaşadığı topluma uyum sağlamaktadır. Unutulmamalıdır ki sosyal uyumun başarıyla gerçekleşmesi için göçmenlerin hukuksal, sosyal ve ekonomik sistemi içselleştirmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Abadan Unat, N. (2017). Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). Göç Sosyolojisi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 7(1), 231-274.
- Büyüköztürk, Ş., E. Kılıç Çakmak, Ö. E. Akgün, Ş. Karadeniz ve F. Demirel (2018). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Deniz, A. (2012). Rusya'dan Antalya'ya Ulusaşırı Göç ve Bu Göçün Sosyo-Mekânsal Sonuçları (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, M. M. (2016). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.
- Erdoğan, M. M. (2017). Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri- Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayını.
- Ergil, D. (1995). Çokkültürlülük ve Çokdillilik. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 50(3), 159-167.
- Erkan, E. (2016). "Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği", İlahiyat Akademisi, Sayı 4, 1-36.
- Göç İdaresi 2016 Yılı Türkiye Göç Raporu (2017). Ankara: TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 40.
- Güllüoğlu, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi. 4, 53-85.
- Kuş, E. (2007). Nicel- Nitel Araştırma Teknikleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Massey D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. ve Taylor E. J. (2014). Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirilmesi. Göç Dergisi. 1(1), 11-46.
- Punch, F. Keith (2014) Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar, çev. Dursun Bayrak, H. Bader Arslan ve Zeynep Akyüz, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Şimşek, D. (2018). "Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği", Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Sayı 40, 367-392.
- Şimşek, D. (2019). "Türkiye'de Suriyeli Mülteci Entegrasyonu: Zorlukları ve Olanakları", Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 172-187.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı (2020). Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri, Erişim Tarihi: 02.05.2020, www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx.
- UN World Migration Report 2020. (2019). editor Marie McAuliffe and Binod Khadria. UN International Organization for Migration (IOM), ISSN 1561-5502 e-ISBN 978-92-9068-789-4 2019 (IOM), www.un.org/sites/un2.un.org/files/wmr_2020.pdf, İndirilme Tarihi: 18.04.2020.
- Yıldırım, S. ve Erdoğan, H. (2019). "Suriyelilere Bakış Açısının Toplumsal Uzaklık Bağlamında İncelenmesi: Sakarya İli Örneği", Bilgi, Cilt 21, Sayı 2, 343-363.
- 4721 sayılı ve 22.11.2001 tarihli Medeni Kanun. Resmi Gazete Yayın Sayısı: 24607, Resmi Gazete Yayın Tarihi: 08.12.2001.
- 6735 sayılı 28.07.2016 tarihli Uluslararası İşgücü Kanunu. Resmi Gazete Yayın Sayısı: 29800, Resmi Gazete Yayın Tarihi: 13.08.2016.
- 6458 Sayılı 04.04.2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK). Resmi Gazete Yayın Sayısı: 28615, Resmi Gazete Yayın Tarihi: 11.04.2013.
- 6883 sayılı ve 13.10.2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği. Resmi Gazete Yayın Sayısı: 29153, Resmi Gazete Yayın Tarihi: 22.10.2014.
- 8375 sayılı 15.01.2016 tarihli Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik. Karar Sayısı: 2016/8375.
- www.goc.gov.tr/istatistikler, Erişim Tarihi: 02.05.2020.
- www.muhtarlar-konfederasyonu.org, Erişim Tarihi: 23.10.2018.
- www.multeciler.org.tr/turkiyede-calisma-izni-verilen-suriyeli-sayisi/, Türkiye'de Çalışma İzni Verilen Suriyeli Sayısı. İnternet Erişim Tarihi: 02.05.2020.
- www.multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/, Türkiye'deki Suriyeli Sayısı. İnternet Erişim Tarihi: 08.07.2020.